

Україна:

події,
факти,
коментарі

2013 № 11

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 11 2013

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заступник гендиректора НБУВ

Редакційна колегія:

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Вступне слово Президента до щорічного Послання до Верховної Ради про внутрішнє і зовнішнє становище України	4
--	---

Аналітика

Якименко Ю. Украина и Таможенный союз: ход и перспективы сотрудничества	9
Худенко А. Ставлення зарубіжних політиків і експертів до українських націоналістів	15
Потіха А. Трудова міграція українців	24
Симоненко Е. Новая миграционная политика РФ: проблемы и перспективы в отзывах аналитиков	33

Економічний ракурс

Кулицький С. Проблеми стабільності банківської системи України	44
(Закінчення. Початок у попередніх випусках)	

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	51
Аерокосмічна і авіаційна галузі	54
Здобутки української археології	55
Результати геологічних розвідок	55
Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань	57
Інноваційні розробки та технології	58
Енергоощадні технології	59
Альтернативні джерела енергії	59
Біотехнології	62

Інформаційні технології	62
Питання екології та уникнення техногенних катастроф	63
Освіта та кадрове забезпечення в Україні	64
Охорона здоров'я	64
Наука і влада	65

До уваги держслужбовця

Семенченко С. завсектору НБУВ	
Нові надходження НБУВ	66

Вступне слово Президента до щорічного Послання до Верховної Ради про внутрішнє і зовнішнє становище України

2012 рік вчергове продемонстрував суперечливість та мінливість сучасного світу. Непевні тенденції відновлення світової економіки після жорсткої кризи 2008–2009 рр. змінилися загостренням кризових проявів у провідних країнах світу, і насамперед – на Європейському субконтиненті. Економічні негаразди зазвичай супроводжуються підвищенням рівня соціального напруження, а прагнення країн світу віднайти оптимальні шляхи антикризових дій формують непрості геополітичні тенденції.

Усі ці процеси мають об’єктивний характер. Відсторонитися, уникнути цих змін не зможе жодна країна. Яким шляхом має рухатись Україна, щоб зайняти гідну позицію у цих глобальних трансформаціях, зберегти й наростити динаміку соціально-економічного розвитку? Відповідь одна: наша держава має продовжувати стратегію реформ, спрямованих на модернізацію всіх сфер суспільного життя.

Основою нової хвилі українських реформ стала Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Логіка Програми побудована з огляду на проголошені Україною євроінтеграційні орієнтири та цілі досягнення економічної стабільності й розвитку.

Програмою було поставлено мету – досягти структурної модернізації економіки за рахунок вирішення низки завдань. Зокрема, завдяки створенню клімату, сприятливого для підприємництва та бізнес-ініціативи, стабілізації державних фінансів і формування стійкої фінансової системи, модернізації інфраструктури та реформування ЖКГ, підвищення рівня енергетичної безпеки, імпортозаміщення і розвитку внутрішнього ринку, створення ринку землі. Успіх цих перетворень є ключем для досягнення національної конкурентоспроможності, забезпечення стійкого економічного зростання.

Не менш важливою ціллю політики реформ було визначено збереження і розвиток людського та соціального капіталу. Насамперед – за рахунок підвищення ефективності та стабільності соціального захисту, поліпшення якості й доступності освіти та медичного обслуговування. Такі зміни необхідні, аби припинити нарощування соціального розшарування, створити гідні умови для

людей. Адже розвиток економіки – єдиний шлях до реального поліпшення умов життя кожного українського громадянина.

Сьогодні Україна впевнено долає непростий шлях перетворень. За рахунок дерегуляції діяльності бізнесу були суттєво спрощені дозвільні та реєстраційні процедури, встановлено прозорі механізми започаткування й закриття бізнесу. Звужено сфери прямого адміністративного контролю з боку держави, вдалося уніфікувати адміністративні послуги.

Реалізація податкової реформи сприяла спрощенню адміністративних процедур для платників податків. Послідовно знижується податкове навантаження на бізнес. Зменшуються ставки податку на прибуток, розширюється практика автоматичного відшкодування ПДВ, удосконалюється спрощена система оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва.

Розпочалася поетапна модернізація реального сектору економіки. Прискорилося технологічне оновлення у низці базових галузей промисловості. Активно здійснюється політика диверсифікації енергопостачання та підвищення ефективності енергоспоживання. Україна істотно зменшила залежність від імпорту газу, створила передумови для нарощування обсягів видобутку власних енергоносіїв, зокрема нетрадиційних. Розпочата активна робота в напрямі реформування транспортної інфраструктури, зокрема залізничного та авіаційного транспорту, розвитку морегосподарського комплексу.

Важливим напрямом модернізації стало реформування агропромислового комплексу. Триває підготовка нової законодавчої бази для запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення.

В основі цих законодавчих ініціатив – необхідність створити нові стимули для інвестицій у розвиток вітчизняного сільського господарства й водночас максимально захистити інтереси та майнові права селян – власників землі.

Окрема увага приділяється інвестиціям у людський капітал. Впроваджується нова система охорони здоров'я, оновлюється технологічно-інформаційна база української освіти.

Незважаючи на економічні труднощі, в Україні вдалося забезпечити позитивний соціальний ефект від економічних заходів. У 2012 р., попри чергове загострення світової кризи, ми знайшли можливість реалізувати низку важливих соціальних ініціатив. Значна частина здійснених заходів мала виражений адресний характер і стосувалася підвищення соціальних стандартів для найменш захищених категорій громадян.

Нових рис набула регіональна політика. У багатьох регіонах вже розроблено власні стратегічні програми розвитку, визначені цілі та конкретні завдання, необхідні для їх реалізації ресурси. Для сприяння всебічному розвитку територій створено Державний фонд регіонального розвитку. Політика реформ уже принесла позитивний ефект. В Україні вдалося стримати негативний вплив європейської депресії 2012 р. У багатьох країнах Європи рівень життя населення істотно знизився. В Україні вдалося цього не допустити.

Зміни відбувалися не лише в соціально-економічній сфері. Одним з вагомих досягнень курсу модернізації став динамічний розвиток громадянського суспільства в Україні. Посилюється вплив громадськості на прийняття державних рішень. Створено новий механізм забезпечення прозорості та відповідальності влади, закладений у Законі про доступ до публічної інформації.

Активні й небайдужі громадяни відіграють дедалі більшу роль у боротьбі з корупцією. Активна підтримка громадськими організаціями планів європейської інтеграції сприяє зближенню позицій Європейського Союзу і України у процесі переговорів щодо лібералізації візового режиму та переходу до плану дій із запровадження безвізового режиму.

Сьогодні Україна пододала «стратегічну паузу». Це – основний здобуток останніх років. Тепер головне – не зупинятися на досягнутому.

На порядку денному – подальше реформування системи державного управління, перехід до моделі держави, орієнтованої на обслуговування потреб громадян. У кожному місті, районі має з'явитися сучасний центр надання адміністративних послуг. У кожному з них повинен надаватися гарантований перелік найбільш запитуваних громадянами та бізнесом послуг. Вони мають надаватися протягом мінімального терміну.

Найближчим часом має запрацювати Єдиний державний портал адміністративних послуг, який зробить можливим здійснити перехід до дистанційного отримання паспортів, довідок, заміни посвідчень водія або реєстрації нового бізнесу громадянами.

У 2013 р. будуть зроблені нові кроки для посилення боротьби з корупцією. Продовжиться робота над відпрацюванням механізмів персональної відповідальності чиновників усіх рівнів за реалізацію завдань упровадження реформ. Зросте відповідальність за порушення вимог законодавства з питань надання адміністративних послуг.

Ще одним важливим напрямом реформування стане робота над оновленням Конституції України. Необхідно усунути нечіткість принципу народовладдя, неефективність механізмів формування та відповідальності найвищих органів державної влади, створити реальні гарантії незалежності судів та прокуратури, встановити баланс повноважень між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, який відповідатиме потребам сьогодення.

Для того, щоб на жодному з етапів конституційного реформування не знижувалася планка професійних вимог і громадянської відповідальності, продовжить роботу Конституційна Асамблея. В її роботі нині беруть участь провідні науковці Національної академії наук України, галузевих академій, наукових установ і вищих навчальних закладів, представники громадянського суспільства та місцевого самоврядування, правозахисних організацій і незалежних експертно-аналітичних центрів, а також представники парламентських і позапарламентських політичних сил.

Світова економіка на початку 2013 р. не пододала стагнацію. Провідні економічні центри демонструють нестабільне зростання або залишаються у стані рецесії. Глобальний попит на ключові товари українського експорту також залишатиметься низьким. При цьому конкурентна боротьба на світових ринках стає дедалі жорсткішою. За таких умов для того, щоб забезпечити усталений соціально-економічний розвиток, Україні необхідно активізувати пошук внутрішніх резервів, прискорити модернізацію виробництва, підвищити його конкурентоспроможність.

Цього року необхідно прискорити структурні реформи в національній економіці й водночас знайти відповідь на нові виклики, породжені глобальною економічною кризою. Найближчий період стане значним випробуванням для України, важливим тестом політики реформ і розвитку.

Використовуючи державне фінансування та стимулювання конкретних економічних програм і проєктів, необхідно підтримати національного виробника, допомогти експортерам, реалізувати політику імпортозаміщення. В умовах кризи і скорочення попиту украї важливо прискорити процес оновлення виробничих фондів, стимулювати впровадження технологічних інновацій та енергоощадних технологій. Це єдиний шлях до підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Не менш важливо й надалі вносити необхідні зміни у податкове та бюджетне законодавство. Їх мета – забезпечення соціальної справедливості, виконання бюджету, стимулювання економічного зростання і розвитку територій.

Вельми важливо забезпечити консолідацію та максимально ефективно використання фінансових ресурсів держави. Для цього потрібні зміни у фінансовій системі, у т. ч. ухвалення спеціальних законів про діяльність Банку розвитку, Агентства з питань страхування експорту та кредитування експортерів.

Водночас держава не повинна намагатись підмінити своїми діями приватну ініціативу. Стандартні механізми «ручного керування» ставатимуть дедалі менш ефективними. Не розподіл бюджетних коштів, а створення макроекономічних умов для всебічного розвитку приватного бізнесу, підприємницької ініціативи стають ключовими рушіями зростання.

Великий, середній та малий бізнес повинні мати максимально можливу економічну свободу. Тому поліпшення бізнес-клімату та продовження процесу дерегуляції, упорядкування та спрощення системи надання адміністративних послуг залишаються найважливішими пріоритетами.

Конкретні підходи й етапні орієнтири політики відновлення динамічного економічного зростання закріплено в Програмі активізації розвитку економіки. В її основі – відродження реального сектору економіки завдяки здійсненню політики імпортозаміщення, стимулювання розвитку високотехнологічних галузей, створення нових робочих місць.

Стратегічна мета і сутність нової Програми полягають не тільки в тому, щоб прискорити зростання макроекономічних показників. Це важливе, але

підпорядковане завдання. Її головна мета – змінити саму модель соціально-економічного розвитку України, перевести національну економіку на рейки інтенсивного випереджального зростання за рахунок впровадження інновацій, розкриття інвестиційного потенціалу.

Прискорення розвитку національної економіки дасть можливість продовжити послідовний курс на підвищення рівня добробуту наших громадян. У 2013 р. основним пріоритетом стануть соціальні інвестиції у майбутнє, у тих, хто будуватиме і розвиватиме Україну впродовж ХХІ ст.

Пріоритетом соціальної політики держави має бути підтримка сімей із дітьми. Сьогодні велика кількість сімей відчуває на собі негативний вплив фінансової скрути. Більшість українців мають обмежені можливості дати своїм дітям якісну освіту, забезпечити повноцінний фізичний і творчий розвиток. Державна підтримка таких сімей має бути істотно збільшена.

Окрему увагу необхідно приділити дітям з особливими потребами, виховання і розвиток яких потребують значних зусиль і коштів. Обов'язок держави – допомогти таким дітям і сім'ям, у яких вони виховуються.

У кожному регіоні мають бути створені Центри денного перебування для дітей-інвалідів. У цих закладах з дітьми працюватимуть не лише вихователі, а й реабілітологи.

Важливий блок завдань – охоплення особливим піклуванням дітей, які мають проблеми зі здоров'ям. Оперативно мають вирішуватися питання забезпечення таких дітей життєво необхідними засобами реабілітації – протезними, ортопедичними виробами, засобами спілкування та обміну інформацією. Вони не повинні опинятися на узбіччі повноцінного життя.

В Україні й досі трапляються непоодинокі випадки відмови матері від дитини в пологовому будинку. Хоча здебільшого держава здатна допомогти матерям, які опинилися у важких життєвих обставинах. Тому в кожному регіоні мають бути створені центри матері і дитини, де їм надаватиметься відповідна підтримка. Базовим пріоритетом соціальної політики має стати забезпечення всебічного розвитку кожної дитини. Для досягнення цієї мети вже у 2013 р. необхідно забезпечити розвиток державної та підтримку приватної дошкільної освіти, створення нових центрів творчості, гуртків, секцій, організацію літніх шкіл із залученням до їх роботи провідних вітчизняних фахівців і вчених, реалізувати програму «Інтелектуальне майбутнє України», спрямовану на підтримку обдарованої молоді. Кожна дитина в Україні має отримати гарантовану можливість для розкриття і реалізації своїх талантів.

2013 р. стане роком дитячої творчості. Підтримка дитячої енергії, таланту, жаги до знань і досягнень – саме такі завдання ми ставимо перед державою. Адже в цьому – майбутнє нашої держави. Талант наших дітей – це наша найкраща стратегічна інвестиція.

Українські політики від виборів до виборів шукають різні гасла. Намагаються достукатись до сердець громадян. Але я глибоко переконаний: ідея

оновленої, духовної, творчої України об'єднає всіх українців (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua/news/27879.html>)*). – 2013. – 6.06).

Аналітика

Ю. Якименко, мл. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ

Украина и Таможенный союз: ход и перспективы сотрудничества

28–29 мая в столице Казахстана Астане состоялось заседание Высшего евразийского экономического совета (ВЕЭС), в состав которого входят лидеры государств-членов Таможенного союза – России, Беларуси Казахстана. Кроме В. Путина, А. Лукашенко и Н. Назарбаева к участию в мероприятии были приглашены также президенты Украины и Киргизстана. Таким образом, переговоры от формата «тройки» перешли к «пятерке», что стало очередным этапом процесса экономической интеграции на постсоветском пространстве, заинтересованность в которой декларирует украинское правительство.

«Мы приветствуем желание Украины вернуться в Евразийский интеграционный процесс», – заявил по этому поводу советник президента РФ С. Глазьев. «Времени упущено много, придется его наверстывать, – отметил он. – Но лучше поздно, чем никогда».

Как подчеркнул президент Казахстана Н. Назарбаев, оглашая совместное заявление глав государств после встречи пяти президентов, «Украина высказала заинтересованность в статусе наблюдателя в нашей работе в рамках Таможенного союза, ЕЭП и в будущем, Евразийского экономического союза».

По словам пресс-секретаря президента РФ Д. Пескова, В. Янукович и А. Атамбаев смогли посмотреть «как изнутри ведется работа на высшем уровне в Таможенном союзе».

Одним из наиболее важных итогов состоявшегося мероприятия стала поддержка на уровне глав государств намерения Украины получить статус наблюдателя в ТС, а в будущем и в Евразийском экономическом союзе. Впрочем, как ранее заявлял глава украинского правительства Н. Азаров, в экономическом сотрудничестве в рамках ТС Украина не собирается ограничиваться статусом наблюдателя.

Напомним, что в одобренном ВЕЭС проекте «Меморандума об углублении взаимодействия между Евразийской экономической комиссией и Украиной» Украина задекларировала намерения соблюдать принципы, зафиксированные

в документах, формуючих договірно-правову базу Таможенного союзу і Єдиного економічного простору і вдержуватися від дій і заявлень, направлених проти інтересів ТС і ЕЗП.

Одной из особенностей меморандума является положение о том, что документ не является международным договором и не создает прав и обязательств, регулируемых международным правом. Документ предусматривает право Украины присутствовать на открытых заседаниях Высшего евразийского экономического совета; на открытых заседаниях Совета Евразийской экономической комиссии без права участия в принятии решений; на заседаниях коллегии Евразийской экономической комиссии без права участия в принятии решений; а также направлять свои предложения в Евразийскую экономическую комиссию. Украина также получила возможность получать копии документов, принятых советом и комиссией, за исключением документов, содержащих конфиденциальную и информацию для служебного пользования.

Как сообщил первый вице-премьер РФ И. Шувалов по окончании заседания ВЕЭС, после подписания меморандума Украина получит возможность работать во всех форматах Евразийской экономической комиссии и Высшего евразийского экономического совета, а Президент Украины будет приглашен на следующий Высший совет.

«Сегодня Украина выразила намерение работать в органах, которые существуют – это Высший экономический совет, который представлен президентами, Совет Евразийской экономической комиссии и так далее... Принято решение, что до того как будет определен дальнейший статус Украины, а Украина стремится получить статус наблюдателя с 1 января 2015 г., страна сможет присутствовать на всех мероприятиях в качестве приглашенного лица», – заявил И. Шувалов.

Планируется, что следующие заседания Совета пройдут в конце октября в Минске и декабре в Москве. На одном из этих заседаний будут рассмотрены и готовящиеся сегодня документы, необходимые для полноценной реализации Украиной своего статуса наблюдателя в ТС.

В то же время эксперты обращают внимание на то, что статус наблюдателя не предусмотрен действующими нормативами Таможенного союза, поэтому говорить о получении Украиной такого статуса можно будет лишь после подписания договора о создании Евразийского экономического союза, которое запланировано 1 января 2015 г. Хотя теоретически президенты стран-участниц ТС могут принять решение о введении статуса наблюдателя в Таможенном союзе, сегодня это вряд ли целесообразно. По словам И. Шувалова, если такое решение будет принято, придется разрабатывать новый межгосударственный договор или вносить соответствующие поправки в нынешний. «Если такой договор будет подписан и кодифицирован, то это можно и в отношении Таможенного Союза. Это обсуждалось, но надобности в этом никакой нет, потому что нормативная база ТС сейчас трансформируется», – подчеркивает россий-

ский вице-премьер. Он указывает также, что в процессе кодификации всех документов будут принимать участие Украина и Киргизия. «Мы в этой дискуссии будем пытаться выработать универсальные правила, потому что, скорее всего, к этому Евразийскому экономическому союзу после его формирования будут присоединяться и другие государства», – заявляет И. Шувалов.

Успех предварительных договоренностей об углублении взаимодействия между ЕЭК и Украиной был закреплен 31 мая в Минске во время заседания Совета глав правительств СНГ, в ходе которого Премьер-министр Украины Н. Азаров и председатель Евразийской экономической комиссии В. Христенко подписали подготовленный меморандум.

Премьер-министр подчеркивает, что участие украинского представителя в работе органов ТС позволит с большей эффективностью решать вопросы торгово-экономических отношений, внимательно отслеживая принимаемые ТС документы. Сегодня же Украина узнает о решениях ТС постфактум и вынуждена впоследствии проводить сложные переговоры с каждой страной в отдельности, если принятые документы нарушают ее экономические интересы.

При этом, как заявил глава украинского правительства, страны-участницы ТС не ставили перед Украиной никаких условий для подписания меморандума с Евразийской экономической комиссией. «Никаких условий никто не выдвигал, в том числе и Российская Федерация», – сказал Н. Азаров. Также, по его словам, полученная Украиной возможность по приглашению председательствующей стороны участвовать в заседании органов Таможенного союза, а впоследствии и Евразийского экономического союза, ничем не отличается от статуса наблюдателя при ТС.

Кроме того, как заявляет глава украинского внешнеполитического ведомства Л. Кожара, подписанный меморандум имеет технический характер, «потому что в самих уставных документах Таможенного союза нет понятия, что такое наблюдатель». «Этот меморандум не носит юридический обязательный характер и является организационным документом», – подчеркивает глава МИДа.

Отметим также, что по заявлению советника Президента Украины В. Зубанова, подписание Украиной меморандума, предусматривающего ее участие в работе ТС, не будет означать ее дальнейшего вступления в Евразийский союз. Он также называет актуальной формула сотрудничества Украины с Таможенным союзом в формате 3+1. «Виктор Янукович сказал, что отношения с Таможенным союзом на тех условиях, которые там существуют – устав, Евразийская комиссия, как исполнительный орган – они не устраивают наше государство, и наше видение развития Украины. И мы можем рассматривать вопрос только как 3+1, и мы шаг за шагом идет по этой дороге», – заявил В. Зубанов.

Представители оппозиции, комментируя ход переговорных процессов, касающихся экономической интеграции в рамках ТС, связывают их активизацию с тяжелым экономическим положением в стране. Так, депутат парламента

А. Сенченко (фракція «Батьківщина») заявив, що бажання влади сближитися з ТС об'являється складною економічною ситуацією і що влада намагається «конвертувати національну незалежність України в грошову вигоду».

Однак сторонники інтеграції пропонують не робити поспешних висновків, підкреслюючи, що для отримання економічної вигоди передстоїть ще багато зробити.

Помічник президента РФ Ю. Ушаков підкреслює, що сам по собі статус спостерігача в Таможньому союзі не принесе Україні матеріальних вигод – для їх отримання потрібно виконати весь комплекс нарабованих зобов'язань. «Спостерігати за процесами інтеграції, спостерігати за зміцнюючими господарськими зв'язками, торгово-економічному взаємодії трьох країн, напевно, досить захопливо, але це розглядання жодних матеріальних вигод для конкретної країни, для її населення не приносить», – заявляє він. Для реального співробітництва і отримання дивідендів від інтеграційних процесів потрібно прийняти весь комплекс нарабованих Росією, Казахстаном і Білоруссю зобов'язань і правил поведінки, – вважає Ю. Ушаков. «Без цього матеріального навару, до якого, очевидно, прагнуть інші країни, не отримаєш», – говорить він.

Успіх переговорів в Астані і Мінську спостерігачі зв'язують з ймовірним досягненням домовленостей щодо перспектив створення консорціума на базі української ГТС і зниження цін на газ для України. Вважається, що поступити Росії контроль над магістральними газопроводами Україну примушують проблеми з наповненням бюджету і продовжується спад на ринку металопродукції. Багато експертів вважають, що українське уряду погодилось на умови, запропоновані російською стороною, в відповідності з якими ключовим учасником консорціума стане «Газпром» і його права будуть захищені законодавчо в обмін на зниження цін на газ.

Руководитель Главного управления по вопросам международных отношений администрации президента А. Гончарук, коментує цю сторону проблеми, відзначає, що переговори по статусу України в Таможньому союзі, а також процес переговорів по газовим питанням – два паралельних процеси. «Це два паралельних процеси. Питання енергетичний завжди стоїть... починаючи з 90-х років. Це один процес, а процес отримання відповідного статусу в відносинах з Таможнім союзом – це інше. Вони паралельно», – підкреслює він.

На глибоко економічну підоплеку досягнутих домовленостей вказують як сторонники приєднання України до Таможного союзу, так і противники – представники опозиції, вважаючи, що цей процес протирічить незмінно декларованому владою євроінтеграційному курсу. В той же час розпливчатість позиції влади в відношенні внешнеполітиче-

ских приоритетов вызывает критику как со стороны ее оппонентов, так и со стороны союзников.

Например, лидер КПУ П. Симоненко, считая подписание меморандума шагом в правильном направлении, подчеркивает, что движение Украины в сторону Таможенного союза не должно быть декларативным намерением и конъюнктурной политической игрой «в многовекторность». «Мы надеемся, что это решение власти не является очередным элементом политического торга с Европой. Мы также требуем от украинской власти дать четкий политический ответ на вопрос о том, в чем заключается смысл и цель пребывания Украины в ТС именно в статусе наблюдателя? Является ли этот статус промежуточным на пути к полноправному членству в Таможенном союзе?» – спрашивает политик. Он также указывает, что решение о присоединении Украины к Таможенному союзу продиктовано интересами экономики и дает стране реальные экономические перспективы, в то время как курс на сближение с ЕС носит сугубо политический характер.

Лидер партии УДАР В. Кличко напротив считает, что присоединение Украины к ТС не принесет ей экономической выгоды. При этом, по его словам, европейская интеграция Украины – это «не только новые экономические возможности стать частью крупнейшего экономического пространства в мире». «Для нас это, в первую очередь, европейские ценности и стандарты, возможность быстро модернизировать страну, преодолеть коррупцию, создать справедливую судебную систему. Наиболее полно реализовать программу реформ в Украине можно в контексте европейской интеграции», – подчеркивает политик.

Тем временем со стороны ЕС звучат заявления о том, что сотрудничество между Украиной и ТС не должно противоречить будущим обязательствам Киева в рамках Соглашения об ассоциации, которое готовится к подписанию. «Мы напоминаем о нашей позиции о том, что любая форма сотрудничества Украины и Таможенного союза не должна противоречить будущим обязательствам Украины в рамках Соглашения об ассоциации, включая глубокую и всеобъемлющую зону свободной торговли, и не должна повредить возможности его подписания», – говорится в комментарии представителя европейского комиссара по вопросам расширения и Европейской политики соседства Штефана Фюле Питера Стано.

Поэтому ЕС намерен тщательно изучить документы, подписанные Украиной в рамках сотрудничества с ТС, чтобы исключить их возможное противоречие положениям, касающимся создания зоны свободной торговли с Евросоюзом. Так, как информируют СМИ, ЕС официально обратился к украинской стороне с предложением начать диалог о взаимодействии Украины с Евразийским экономическим советом. В частности, ЕС предлагает провести на уровне экспертов консультации по «евразийским» делам Украины с целью получения представления о ее дальнейших планах и обязательствах перед Таможенным союзом и Евразийским экономическим советом.

Однако украинское руководство не считает, что расширение сотрудничества с Таможенным союзом, и в частности получение статуса наблюдателя в ЕЭК, помешает взаимодействию Украины с ЕС. Так вице-премьер-министр Украины Ю. Бойко заявляет: «Мы должны присутствовать там, где есть наши экономические интересы. И статус наблюдателя, который мы сегодня получили, дает возможность это делать... Я не думаю, что Европейская комиссия будет против того статуса, который мы сегодня получили». Он подчеркивает, что статус наблюдателя в ТС позволит Украине лучше понимать возможные риски для экономики и даст возможность вести переговоры по ряду секторальных направлений, особенно важных для Украины, – в частности, авиации и машиностроения.

Советник Президента – уполномоченный Украины по вопросам внешнеполитических и интеграционных процессов, глава представительства Украины при Европейском Союзе К. Елисеев отмечает, что стремление Украины к развитию торгово-экономических отношений со странами Таможенного союза не противоречит ни обязательствам, взятым перед ЕС, ни договоренностям о взаимодействии с Всемирной торговой организацией. Подписание меморандума о получении Украиной статуса наблюдателя в Таможенном союзе он рассценивает как итог поиска формата взаимодействия со странами-членами ТС, и в будущем – с Евразийским экономическим союзом. При этом К. Елисеев указывает на необходимость соблюдения равноправия в этих отношениях и соответствие их нормам отечественного законодательства.

Что касается отношения российской стороны к возникающим вопросам по поводу обязательств Украины перед Евросоюзом, то оно сводится к положению о том, что декларируемый властью евроинтеграционный курс Украины не исключает эффективности ее сотрудничества с Таможенным союзом. Кроме того, в их решении РФ призывает избегать излишней политизированности. «Мы считаем неправильным заниматься перетягиванием каната по украинскому сюжету и ставить Киев перед какими-либо дилеммами», – заявил недавно постоянный представитель России при ЕС В. Чижов. Он также подчеркнул, что в российские власти не считают, что «вступление в Таможенный союз будет для Украины означать потерю суверенитета», как это представляют в ЕС. По его мнению, выбор должен быть за самими украинцами, их руководством, парламентом и общественным мнением.

Таким образом, сторонники развития торгово-экономических отношений Украины со странами-участницами Таможенного союза пытаются снять проблему выбора между этими процессами и европейской интеграцией страны. Несмотря на то, что заключение соглашения об ассоциации и зоне свободной торговли с Евросоюзом остается одним из приоритетов внешней политики Украины, страна демонстрирует стремление ко все более тесному сотрудничеству с ТС в рамках Единого экономического пространства, рассчитывая на получение экономической выгоды, которая, возможно, могла бы составить не-

скільки мільярдів долларів в год. При этом, чтобы стать полноправным членом ТС и ЕЭП, Украине придется в значительной степени изменить свое экономическое законодательство и найти для этого необходимые политические рычаги.

А. Худенко, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Ставлення зарубіжних політиків і експертів до українських націоналістів

Понад півроку минуло з того часу коли ВО «Свобода» прийшла до парламенту, але й сьогодні не вщухають дискусії як в Україні, так і за її межами щодо радикалізму цієї партії та як сталося, що пересічні громадяни проголосували за цю політичну силу. Багато хто вважає, що це закономірність, але є й ті, хто занепокоєний таким перебігом подій.

Одразу після виборів ряд експертів зазначили, що однією з найбільших несподіванок парламентських виборів в Україні став той факт, що націоналістичне об'єднання «Свобода» представлене у Верховній Раді, адже за її лідером О. Тягнибоком тягнеться шлейф скандальності через публічні антисемітські й русофобські висловлювання. Оглядачі зазначають, що в передвиборній програмі «свободівців» можна знайти чимало популістських ідей, а дії представників цієї політичної сили в новому парламенті досить агресивні і викликають занепокоєння.

Проте, як коментують ситуацію ЗМІ, те, що «Свобода» потрапила до парламенту, відображає радикалізацію суспільних настроїв в Україні. На думку більшості політологів, зростання популярності націоналістів обумовлено зневірою виборців у політиках, що вже давно представлені у парламенті, але так і не спромоглися на справжні реформи, які б допомогли подолати зuboжіння населення.

На зростання популярності «Свободи» звернули увагу й за межами України. «Це, без сумніву, не та партія, з якою Україна може стартувати», – заявив голова Комітету бундестагу з міжнародних питань Р. Поленц. Він теж вважає, що причини такого розвитку слід шукати в стагнації, яка нині спостерігається в Україні. «Створюється атмосфера, сприятлива для екстремістських партій, які, як “Свобода”, шукають зцілення в перебільшеному й реакційному націоналізмі», – наголосив німецький політик.

У свою чергу посол Ізраїлю в Україні Р. Дін-Ель сподівається, що передвиборна риторика представників партії «Свобода» зміниться. За його словами, кожний народ має право обирати тих людей до парламенту, яких вважає за

потрібне. Що ж до проходження в парламент партії «Свобода», то його «турбує не стільки сама партія “Свобода”, скільки її об’єднання з партією “Батьківщина”, яка досить легітимна». На думку посла, «зближення» цих партій є тенденцією – і це його турбує. «Право кожного обирати представників тих партій, кого він хоче. Але коли радикальна партія з’єднується з недавньою провідною партією “Батьківщина”, мене, як і державу Ізраїль, це дещо турбує», – уточнив він. Тому, на його переконання, «не можна сидіти з пов’язкою на очах» і говорити, що нічого не чуєш, нічого не бачиш. «Я чув з вуст керівника “Свободи” антисемітські й напівантисемітські висловлювання. І це дуже неприємно, коли до влади в державі приходять такі політичні сили», – підкреслив ізраїльський дипломат. Він сподівається, що це була передвиборна лихоманка, бажання якомога більше отримати голосів виборців. «Я дуже сподіваюся, що після виборів ця риторика зміниться», – зазначив Р. Дін-Ель.

За інформацією ЗМІ, у США Антидифамацияна ліга (АДЛ) та інші єврейські організації засудили Ю. Тимошенко (побічно й Г. Клінтон) за те, що «вони узаконили діяльність антисемітської партії в Україні». Як інформують ЗМІ, АДЛ розкритикувала опозиційну партію Ю. Тимошенко в Україні за те, що вона підписала договір про парламентський альянс зі «Свободою». При цьому цитуються слова із заяви національного директора АДЛ у Вашингтоні А. Фоксмана від 1 листопада 2012 р., у якій він висловив стурбованість у зв’язку із сильною електоральною підтримкою «Свободи» в Україні. Також лунає критика на адресу держсекретаря США Г. Клінтон за те, що «вона проігнорувала попередження про домовленості пані Тимошенко зі “Свободою”, фактично підтримувала Ю. Тимошенко в оприлюднених заявах» і, таким чином, «побічно допомогла узаконити діяльність другорядної партії України, яка ніколи раніше не була представлена у ВР».

На думку американських правозахисників, ідеологія лідера цієї політсили О. Тягнибока не враховує настроїв жителів країни загалом. У заяві наголошується також, що «Свобода» отримала перемогу в трьох західних регіонах і стала другою в Києві, у зв’язку з чим в організації висловлюють занепокоєння з приводу подальшої долі єврейських громад у Києві, Львові й на Заході країни.

Вітчизняні експерти у зв’язку з цим висловлюють занепокоєння з приводу того, що «Свобода» може перетворитися на додаткову перешкоду для України на шляху європейської інтеграції. Особливо з огляду на проголошений «Свободою» зовнішньополітичний курс на «європейський україноцентризм».

Зрівнюючи український націоналізм з націоналізмом в інших країнах, західні оглядачі зазначають, що ВО «Свобода» не така небезпечна, як угорська крайня права партія «Йоббік», однак є величезною загрозою для українських євреїв. Про це, зокрема, пише американське видання *Arizona Jewish Post* у матеріалі «Українські євреї бояться, що “Свобода” поверне моду на антисемітизм». Автор публікації зауважує, що провідні діячі ВО «Свобода» на

сьогодні відкидають звинувачення в антисемітизмі. Більше того, представники партії вихваляють державу Ізраїль і називають її однією з найбільш націоналістичних країн у світі. За словами автора, прояви відвертого антисемітизму в Україні рідкісні, але «заяви окремих представників партії, а також коріння організації викликають стурбованість».

Arizona Jewish Post цитує президента Українського єврейського комітету О. Фельдмана: «“Свобода” на сьогодні є, можливо, найбільшою загрозою для українських євреїв. Вона не має структури й діє в політичному вакуумі й безладі, який дає можливість їй розростатися».

Інший співрозмовник газети – головний рабин України Я. Блайх – наголосив, що «ВО “Свобода” не є такою небезпечною, як, наприклад, крайня права партія “Йоббік” у сусідній Угорщині», але він також висловив думку, що лідери української політичної сили можуть бути «неспроможними контролювати прояви антисемітизму».

У свою чергу деякі західні експерти наголошують, що партії, подібні до «Свободи», були або нині представлені в багатьох парламентах Європи. Це і Франція, і Бельгія, а також східноєвропейські країни – Угорщина, Болгарія, Румунія. На думку зарубіжних експертів, партії на кшталт «Свободи» не є чимось незвичним і присутність правих популістів у Верховній Раді не поставить під питання євроінтеграцію.

Цю точку зору поділяють і деякі вітчизняні експерти. Зокрема, київський політолог М. Розумний, який досліджує історію правих рухів в Європі та Україні, зауважує, що тут збільшення радикальних настроїв у суспільстві й популярність правих пояснюється ще й тим, що більше про побудову власне української держави за європейським зразком, крім них, ніхто й не говорить. «Ми йдемо на “історичному протиході”, коли в Європі вже національні державності, національні організми, так би мовити, занепадають або ж інтегруються в щось ширше. Ми, українці, лише формуємо свою політичну націю, свій націоналізм. Це такий націоналізм, який може мати як традиційне етнічне забарвлення, так і політичне», – зазначає М. Розумний.

На думку експерта, нинішній феномен «Свободи» вказує на те, що насправді етнічну концепцію нації серед діючих можновладців ніхто всерйоз не сприймає. Тим часом якраз у ці роки в Україні відбувається формування української політичної нації. «Українське суспільство шукає виконавця – чи то виконроба – для справи формування політичної нації українців, яку становитимуть, вочевидь, усі народи, що мешкають здавна на цих теренах, але які вважають себе українцями за духом. Українцям потрібен авангард – більш рішучий і послідовний, ніж це були націонал-демократи помаранчевого періоду. У цьому сенсі “Свобода” далека від традиційних європейських правих», – вважає політолог.

Нового імпульсу набула дискусія щодо націоналізму в Україні після опублікування статті польського політика П. Залевського, депутата Європарламенту від

«Громадянської платформи», нового співголови Польсько-українського форуму при МЗС України й Польщі, у «Газеті Виборчій» від 31 січня 2013 р. Зокрема, у цій статті він наголошує, що націоналізм в Україні видається щораз цікавішою альтернативою для людей, що прагнуть посилення української державності. «С. Бандера, програма якого передбачала побудову тоталітарної, керованої однією партією держави, перетворився на героя як для необандерівців зі “Свободи”, так і для частини проєвропейських лібералів з лідером помаранчевої революції В. Ющенком на чолі», – зазначається в публікації. За словами автора, бандерівські злочини забуваються або ж фальшуються. «Замовчуються етнічні чистки й геноцид поляків, євреїв, вірмен, волинських чехів і самих українців, що відбулися в ім’я проголошуваних Бандерою ідей, вихваляючи натомість його боротьбу із Советами за Українську державу», – наголошує автор.

Він вважає, що витворюється міф польсько-української громадянської війни, що врівноважує нападників і захисників. Образ С. Бандери надалі закамфльований як образ засновника антирадянської України. Його використовують у політичній боротьбі для опору російській політичній і культурній домінації. Крім того, на думку автора, партія «Свобода», що є виразником ідей націоналізму, проголошуючи радикальну соціальну програму й застосовуючи агресивні методи боротьби із правлячою Партією регіонів, отримує велику підтримку в багатьох областях України, далеких від галицького першоджерела.

Польський політик також наголошує, що, за даними досліджень української соціологічної організації «Рейтинг», у грудні до спадщини С. Бандери та ОУН-УПА позитивно ставилося 25 % громадян, причому існує тенденція до збільшення цієї підтримки. Це значно більше 10 %, що їх набрала «Свобода». «Для прихильників європейської інтеграції України це тривожна ситуація. Особливо беручи до уваги те, що різне ставлення до націоналістичної традиції несе гострі поділи поміж самих українців. До цього часу більшість українців, головню зі Сходу й Центру країни, не сприймає бандерівську спадщину, що, зі свого боку, викликає агресію націоналістів. Це додатково ослаблює державу», – переконаний П. Залевський.

Щоправда, багато українських експертів не погоджується з такими заявами і вважає, що це є перебільшення. Зокрема, Р. Кульчинський зазначає, що в минулому було багато проблем, які варто залишити історикам, а вирішувати сучасні. Адже в кожного народу можуть бути свої герої. Як зазначає експерт, дійсно, ідею Євросоюзу побудовано на відмові від «націоналізмів» (але не національної ідентичності, що в наших умовах часто плутається) і ми бачимо привабливий результат. «У цьому ми солідарні з автором статті. Але де межа того, що потрібно залишити для збереження нації, а від чого відмовитися для продуктивної співпраці з іншими?» – ставить питання експерт. За його словами, для багатьох поляків УПА – жаклива організація, як для багатьох українців НКВС. «Ми сприймаємо УПА і С. Бандеру як символ спротиву

російській окупації, поляки – як людей, які здійснювали етнічні чистки поляків на Волині. У польській свідомості немає місця війні УПА з Радянським Союзом. Тому з точки зору поляка засуджувати С. Бандеру цілком логічно й не суперечить європейській практиці відмови від гри з “нуль – одиничним” результатом», – вважає експерт. Проте, на його думку, жодному поляку не прийде в голову відмовитися від шанування Пілсудського. Хоча для українців цей польський державний діяч приніс чимало лиха. «Можливо, його політика й породила С. Бандеру», – припускає експерт.

Тим часом, як інформують ЗМІ, у Сеймі Республіки Польща зареєстровано проект постанови про визнання Організації українських націоналістів, Української повстанської армії, СС «Галичина» та української поліції на німецькій службі злочинними організаціями, які скоїли геноцид щодо польського населення Східних Кресів у 1939–1947 рр. Проект постанови зареєстровано 11 квітня 2013 р. У документі наголошується, що в цьому злочині геноциду звинувачується не весь український народ, а лише вказані політичні й збройні формування. У постанові пропонується оголосити 11 липня Днем пам’яті жертв геноциду, скоєного ОУН й УПА щодо східних областей Другої Речі Посполитої.

В обґрунтуванні до документа йдеться, що останнім часом у Західній Україні спостерігається небувалий розвиток культу С. Бандери та УПА. На думку поляків, в Україні замовчуються злочинні терористичні діяння згаданих організацій, а правда відкидається особливо зухвало. Також у Польщі стурбовані зростанням політичної популярності й значущості ультраправої партії «Свобода», яка, як йдеться в документі, прямо нав’язує ідеологію та традиції згаданих організацій.

У свою чергу, у МЗС України вважають, що прийняття польським Сеймом заяви про визнання ОУН-УПА злочинною організацією не відповідатиме високому рівню стратегічного партнерства між двома країнами. Про це повідомив представник МЗС України Є. Перебийніс. За його словами, в Україні роблять все для того, щоб гідно відзначити пам’ять жертв українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни. «Ми переконані, що обидві сторони повинні докладати зусилля для уникнення політизації питань трагічних сторінок історії України й Польщі. Це потрібно зробити в ім’я утвердження історичної правди й справедливості, дружніх і партнерських відносин між народами обох сторін», – зазначив посадовець МЗС. За його словами, Україна й Польща за більше ніж 20 років незалежності стали прикладом того, як вирішуються такі суперечливі питання. «Ми сподіваємося, що й надалі всі питання, які виникають, вирішуватимуться в такому дусі, що вони не політизуються, а питання історії ми залишатимемо для істориків, а не для політиків», – підкреслив Є. Перебийніс.

Багато експертів прокоментували цю подію по різному. Зокрема, К. Бондаренко, експерт-політолог, голова правління Інституту української

політики, зазначив, що не всі реєстровані в Сеймі документи, так само як у Верховній Раді України, приймаються. Тому, якщо будуть спроби прийняти цей законопроект, якщо він набере чинності, тоді вже можна буде говорити про реакцію України. «Що ж до історичної частини питання, то в кожного своя правда. Українці й поляки давно домовилися щодо того, що складні моменти не повинні розділяти наші народи. Так, вони були, ці моменти, і вони отримали свою оцінку. Це те, що необхідно залишити в минулому», – вважає експерт.

В. Корнілов, політолог, історик, директор Української філії Інституту країн СНД, трохи по-іншому прокоментував ситуацію. За його словами, в Україні більшість населення теж вважає УПА злочинною організацією. «На заході (України. – Ред.) насаджується бандерівський культ, це в черговий раз сприймається болісно. Зрештою, галичани, навіть ті, хто повірив, що УПА мало не герої України, повинні почути ставлення Європи до подібної точки зору. Європа вважає націоналістичних колабораціоністів націоналістичними колабораціоністами. Про це говорить також і резолюція Європарламенту», – підкреслив В. Корнілов.

У свою чергу М. Попович, директор Інституту філософії НАН України, академік, наголосив, що в цьому немає нічого дивного в тому сенсі, що в будь-якій країні, у тому числі в Польщі, є ліві й праві сили. І це не вперше й не востаннє, коли польське праве крило виступає з подібними ініціативами, поводиться досить агресивно. «Я б розглядав це питання в науковій площині. У всій цій історії є багато незрозумілих моментів, які ще належить досліджувати. Але як би там не було, події тих часів сьогодні не можна криміналізувати, тобто їх не можна розглядати як те, що відбувається тут і зараз. Ми не повинні бути спадкоємцями ні товариша Берії, ні Армії Крайова, ні пана Бандери», – зазначив М. Попович. За його словами, це було давно. За військові ж злочини повинні відповідати лише ті, хто їх скоїв. І при оцінці цих самих злочинів потрібно бути гранично чесними, незалежно від того, про кого ми говоримо – про «наших» чи про «ненаших». На його переконання, якщо Сейм дійсно прийме таке рішення, то це негативно позначиться на відносинах між Україною і Польщею, це означатиме, що в нас є невирішені проблеми.

В. Вятрович, історик, публіцист, дослідник національного визвольного руху, экс-директор архівів СБУ, також вважає, що політикам не варто апелювати до історії, достеменно не знаючи фактів. «Коли політики дають оцінки історичним подіям, і ще й в іншій країні, це неправильно. В українців і поляків у минулому чимало сторінок, відмічених конфліктами. Очевидно, що й сьогодні, через багато років, ми можемо по-різному оцінювати їх», – наголосує експерт. На його думку, найпростіший вихід з цієї ситуації, якщо ми дійсно хочемо хороших відносин у майбутньому, не давати один одному власних оцінок минулого.

В. Вятрович вважає, що проект заяви польського Сейму надзвичайно односторонній. Він засуджує злочини українських повстанців і вихваляє діяльність

польських. Насправді в конфлікті, який вилився в справжню війну між двома підпільними рухами, обидві сторони неодноразово здійснювали військові злочини. «Але це не дає права вважати ні УПА, ні АК злочинними організаціями. Тому що військові злочини – невід’ємний елемент Другої світової війни, вони на рахунку абсолютно всіх армій і її учасників. Дискусії про УПА, які розгорнулися сьогодні в Польщі, не мають нічого спільного зі спробами зрозуміти трагедію, а є лише спробою отримати політичні дивіденди», – підкреслив експерт.

Разом із тим експерти, аналізуючи ситуацію щодо так званої популяризації націоналізму, звертають увагу на специфічну електоральну слабкість українських ультраправих, які до недавнього часу ніяк не могли конвертувати існуючий у суспільстві запит на націонал-радикалізм у підтримку на виборах.

Експерти вважають, що наразі ситуація в Україні така, як і в більшості європейських країн, де в парламенті теж є свої праві радикали. У цьому сенсі деякі спостерігачі пропонують розглядати успіх «Свободи» не як підставу для паніки, а як докази того, що ситуація в Україні наближається до європейського політичного контексту, з усіма його позитивними й негативними сторонами. Популярність політиків-ксенофобів є симптомом серйозних проблем, які переживає європейське суспільство. Але воно переживало й більш важкі періоди. У того складного й багатовимірного комплексу явищ, який ми звикли іменувати «європейськими цінностями», достатній запас міцності, щоб зробити висновки й з цієї ситуації і йти далі. Успіхи різних партій на кшталт «Йоббік» слід розглядати як відхилення в межах норми, яке не загрожує всерйоз міцності європейської демократії і прав людини.

За словами експертів, існує, однак, і протилежна точка зору, згідно з якою між «Свободою» і європейськими націоналістичними партіями існує прірва, яка стає очевидною тільки при адекватному розумінні європейського контексту. Відповідно до цієї позиції, погляди, висловлювані соратниками О. Тягнибока, слід оцінювати як екстремістські й неонацистські, і в Європі вони властиві лише маргінальним групам. Представлені ж у парламентах західних країн політики принаймні намагаються грати за загальноприйнятими правилами, відмовляються від ксенофобських висловлювань, дистанціюються від найбільш радикальних акцій однодумців і не мають безпосередніх зв’язків із неонацистами (якщо ж і мали в минулому, то намагаються це не афішувати).

Як зазначають експерти, активно експлуатуючи свої міжнародні зв’язки в пропагандистських цілях, «Свобода» неодноразово наголошувала, що входить до Альянсу європейських національних рухів – міжнародне об’єднання ультраправих, створене в 2009 р. з ініціативи лідерів «Йоббіка». До альянсу належать такі партії, як італійський «Соціальний рух “Трибарвне полум’я”» і Британська національна партія. Спочатку в об’єднання входив також французький «Національний фронт», проте Марін Ле Пен, яка «успадкувала» організацію батька у 2011 р., «вивела» фронт з альянсу, визнавши партії, які він об’єднує,

зокрема «Йоббік», занадто радикальними. Відомий фахівець з ультраправих доцент кафедри політології Національного університету «Києво-Могилянська академія» А. Умланд зазначає, що в альянс «входять не просто правопопулістські угруповання, а правоекстремістські, частково навіть фашистські».

За інформацією ЗМІ, у січні 2013 р. польський громадський діяч і колишній депутат Сейму від націонал-популістської партії «Самооборона», директор Європейського центру геополітичного аналізу М. Піскорський заявив, що альянс виключив ВО «Свобода» зі свого складу. За його словами, «висловлювання партії “Свобода” виходять за межі стандартів, прийнятих навіть радикальними націоналістичними рухами Західної Європи». Польський діяч стверджував, що українська націоналістична партія «відрізняється від ряду праворадикальних сил Західної Європи гаслами, безпосередньо пов’язаними з нацистською ідеологією. “Свобода” не є частиною націоналістичного руху й націоналістичної ідеології Європи. “Свобода” – якась патологія гітлерівського штибу. У цієї партії немає друзів у Європі, можливо, за винятком німецьких неофашистів». За його словами, на початку 2012 р. на засіданні альянсу «Свободі» надали можливість пояснити свої расистські позиції, але «свободівці» не скористалися цією можливістю – вони нічого чітко й аргументовано не пояснили, після чого восени 2012 р. партію виключили з альянсу.

Проте ця інформація спростовується в ЗМІ. Експерти стверджують, що деякі політики, які входять до альянсу, виступали з більш радикальними заявами й не були виключені з цього об’єднання. Наприклад, Н. Гріффін, голова Британської національної партії, у свій час був навіть засуджений за шалене заперечення голокосту (визнане судом розпалюванням міжнародної ворожнечі).

На думку експертів, варто враховувати, що польський політик М. Піскорський – персонаж доволі своєрідний. Група, яку він очолював в юності, могла бути названа неофашистською як мінімум безпосередньо на тій підставі, що й СНПУ. І його нелюбов до українських націоналістів зрозуміла. Проте повідомлення про виключення українських радикалів з альянсу швидко поширилося новинними сайтами і незабаром було спростоване прес-службою «Свободи». «Зазначена інформація не відповідає дійсності. “Свобода” була й залишається активним учасником альянсу, який об’єднав європейські сили, які відстоюють основи збереження національної ідентичності, мови, європейських традицій», – зазначається в заяві.

Згідно з повідомленням прес-служби «Свободи», керівник Асоціації європейських національних рухів Б. Гольніш підтвердив, що інформація про виключення української партії з об’єднання не відповідає дійсності. Разом із тим безпосередньо в статті Б. Гольніша, опублікованій на його офіційному сайті, наводиться список не тільки організацій, що є членами альянсу, а й індивідуальних членів (фізичних осіб), у якому немає ні «Свободи», ні її конкретних представників.

Справа в тому, що, як зазначають експерти, українська партія ніколи не була повноправним членом альянсу й не могла ним бути. Адже ця структура об'єднує тільки партії тих країн, які входять до Європейського Союзу. Разом з тим «Свобода» брала участь у роботі окремих конференцій альянсу як спостерігач. Статус спостерігача можуть мати й партії, країни яких не входять до ЄС. Так, в останньому конгресі альянсу брали участь навіть спостерігачі з Японії.

Як стало відомо, ВО «Свобода» таки мала й зберігає свій статус спостерігача в альянсі. Ця ж інформація була поширена в офіційній заяві альянсу. При цьому, щоправда, усно лідер об'єднання визнав існування проблем між представниками «Свободи», з одного боку, та польськими й угорськими націоналістами – з іншого. За словами експертів, суперечності між українськими й польськими націоналістами зберігаються і до сьогодні. До них можна приєднати й суперечності з іншими сусідами. Конфлікти викликані як взаємними історичними претензіями, пов'язаними з неоднозначними періодами історії Східної Галичини й Закарпаття, так і сучасною ситуацією в прикордонних регіонах. «Свобода» вважає, що польські та угорські націоналісти мріють про імперський реванш і вже здійснюють експансію на українську територію. Зі свого боку, наші західні сусіди мають усі підстави вважати, що «Свобода» прагне стерти всі сліди присутності в регіоні поляків та угорців (аж до прямого вандалізму щодо пам'ятників) і реально загрожує правам національних меншин.

Звичайно, подібні протистояння не дають можливості для більш швидкого зближення наших народів і лише заважають добросусідським відносинам. Питання ж, наскільки ж ідеологія «Свободи» є прийнятною у Європі, хоча б для тамтешніх націонал-радикалів, залишається відкритим. Побічно воно пов'язане з іншим цікавим питанням: якою мірою зростання популярності українських націоналістів є в контексті загальноєвропейських політичних процесів? (*«Нахил вправо» по-європейськи та по-українськи // <http://www.radiosvoboda.org>. – 2013. – 14.05; Націоналізм відриває Україну від Європи // <http://texty.org.ua>. – 2013. – 11.02; Arizona Jewish Post: ВО «Свобода» – є величезною загрозою для українських євреїв // <http://sprotiv.org>. – 2013. – 4.05; МИД України осудил ініціативу польського Сейма относительно ОУН-УПА // <http://obozrevatel.com>. – 2013. – 23.04; Польський Сейм хочет признать ОУН-УПА преступными организациями // <http://podrobnosti.ua>. – 2013. – 21.04; Польща оцінює ОУН-УПА: що видно в чужому оці? // <http://ua.for-ua.com>. – 2013. – 24.04).*

Трудова міграція українців

Останні події у світі демонструють значне скорочення робочих місць, що обумовлено економічною кризою. Дедалі менше шансів працевлаштуватися, зокрема, вихідцям з України. Порівняно з 2008 р. українці стали менше виїжджати закордон на заробітки. Молоді без стажу складно знайти гідну роботу, а українці середнього віку вже використали свої шанси.

Затяжна економічна криза у Європі погіршила шанси українців знайти добре оплачувану роботу закордоном. Останнім часом кількість трудових мігрантів скоротилася з 1,5 млн осіб до менше ніж 1,2 млн. Крім того, політика керівників Євросоюзу обмежує можливості мігрантів. Як інформують ЗМІ, посилення міграційної політики ЄС шляхом зміцнення контролю на зовнішньому кордоні об'єднання заганяє нелегальних мігрантів «ще глибше в підпілля, підсилює мережі контрабандистів, а також посилює маргіналізацію мігрантів». Про це заявив на сесії Ради з питань прав людини в Женеві спеціальний доповідач щодо питання про права мігрантів Ф. Крепо. «Останнім часом в Європейському Союзі проблему незаконних потоків мігрантів розглядають не з точки зору прав людини, а крізь призму злочинності й безпеки й намагаються її вирішувати шляхом зміцнення контролю на зовнішньому кордоні об'єднання. Такий підхід заганяє нелегальних мігрантів ще глибше в підпілля і, таким чином, підсилює мережі контрабандистів, посилює маргіналізацію людей, які вирушили на пошуки заробітку», – зазначається в повідомленні.

Ф. Крепо звернув увагу на посилення практики екстерналізації прикордонного контролю в ЄС, тобто перекладання відповідальності за запобігання нелегальній міграції на країни походження і транзиту. Правозахисник зазначає, що в контексті безпеки й посилення прикордонного контролю такі заходи, як систематичне затримання нелегальних мігрантів, не вважаються незаконними. Однак у рамках їх реалізації права людини й правові гарантії не отримують належного розвитку, що підриває їх легітимність і законність. Він також зазначив, що в останні десятиліття міграція всередині Європи стає дедалі боліснішою темою і часто є «козирною картою», що впливає на результат загальнонаціональних виборів.

За словами експертів, у Європі міграційна політика належала до сфери відання окремих держав-членів. Але в останні два десятиліття ЄС запустив загальний процес узгодження норм прийому мігрантів і керування кордонами, у тому числі загальних правил щодо проживання громадян третіх країн. Це може обмежити доступ мігрантів зі Сходу до країн ЄС. Тому, на думку експертів, у найближчі два-три роки міграційний потік не зросте, а можливо навіть скоротиться.

Держстат та Інститут демографії Національної академії наук України представили результати другого масштабного дослідження трудової міграції українців, проведеного за рахунок ЄС. Ними було опитано 45,5 тис. осіб у віці від 15 до 70 років, які проживають у всіх регіонах України. Дослідження показало, що з січня 2010 р. до середини червня 2012 р. закордоном з метою заробітку перебувало 1,2 млн громадян (3,4 % населення зазначеного віку). З них 98,2 % уже працювали, а 1,8 % шукали роботу.

Разом із тим експерти наголошують, що це вже не перше дослідження. Вони зазначають, що перша хвиля дослідження за 2005–2008 рр. показала більш високий рівень трудової міграції – 1,5 млн осіб. Але тоді було опитано лише населення працездатного віку із шести західних областей. Це, на думку експертів, спотворило екстрапольовані на всю країну дані, оскільки на Заході України рівень трудової міграції вищий: у II півріччі 70 % жителів західних областей, які планували виїхати закордон, мали намір зробити це саме з метою роботи; друге місце зайняли жителі Півдня України з показником 48,6 %. Однак скорочення міграції викликано й реальними факторами: світовою економічною кризою і скороченням можливостей для працевлаштування закордоном.

Дослідження показало, що серед трудових мігрантів найбільше чоловіків – 775 тис., тоді як жінок – 406 тис. Найчастіше роботу закордоном шукають жителі сільської місцевості. Середній вік – 37 років, як правило одружені, мають повну середню освіту, знають мову країни перебування. У чоловіків після 50 років рівень міграції «падає», у жінок, навпаки, зростає. Тенденція пояснюється тим, що чоловіки займаються більш важкою роботою. Найбільша кількість мігрантів на Заході України – 10,8 %, в інших чотирьох регіонах – 1–1,9 %.

Як зазначають експерти, напрями міграції традиційні й мало змінилися з 2005–2008 рр. Росія все ще залишається основним роботодавцем для українських мігрантів – 43 %. Щоправда, у Росії також діють значні обмеження для мігрантів, що може спричинити відтік робочої сили з цієї країни. Нещодавно президент РФ В. Путін підписав закон, що забороняє залучати іноземців для роботи в роздрібній торгівлі як висококваліфікованих фахівців.

Варто також зазначити, що Держдума РФ 10 квітня прийняла в першому читанні закон, що зобов'язує всіх мігрантів складати іспит з російської мови, історії Росії та основ законодавства РФ. Згідно з документом, іноземці, які мають наміри отримати російську робочу візу, повинні надати сертифікат про це. Мігранти, яким не потрібна віза, пред'являти результати іспиту зобов'язані при отриманні дозволу на роботу. Виняток автори законопроекту зробили лише для висококваліфікованих фахівців, яким не потрібно проходити будь-які перевірки.

3 грудня 2012 р. у Росії вже почав діяти схожий закон, який, щоправда, зобов'язав складати іспит з російської мови тільки тим мігрантам, які працюють у сфері ЖКГ, роздрібної торгівлі або побутового обслуговування. Утім, як

зазначали ЗМІ, приїжджі проігнорували нову вимогу – за перші 10 днів дії правил іспити склали лише 200 мігрантів.

Як відомо, українці закордоном офіційно відправили своїм родинам у минулому році 7,5 млрд дол. грошових переказів. Лідером за обсягами грошових потоків в Україну залишилася Росія (2,3 млрд дол., або на 18,2 % більше порівняно з 2011 р.). Але міграційні потоки українців у цю країну скорочуються (-5 %) на тлі зростання трудової міграції в Польщу (зростання за 2,5 роки на 6,3 %), Чехію (+1 %) та Іспанію (+1,8 %). Українські фахівці також затребувані в Ірані, Індії, Єгипті, Туреччині. За останні два роки в перших двох країнах збільшилася кількість промислових підприємств. Кількість вакансій там зростає.

Як зазначають експерти, українці найчастіше займають неконкурентні робочі місця. Порівняно з попереднім дослідженням збільшилися обсяги найму на найпростіші професії – з 23,9 до 39,1 % і скоротилися потреби у фахівцях, технічних службовцях – з 36,7 до 10,8 %. Найбільш затребувана робоча сила в будівництві (частка зайнятих скоротилася з 51,6 до 45,7 %), у діяльності домогосподарств (зростання з 16,3 до 18,3 %), аграрному секторі (зростання з 8,5 до 11,3 %). Згідно з отриманою в Україні кваліфікацією працюють лише 28,7 % мігрантів. За останні рік-півтора попит на зарубіжних кандидатів для роботи на керівних посадах в Україні залишався стабільним. Така ж тенденція і щодо кількості українських управлінців, які залишили країну заради нової посади закордоном. Основні вимоги: керування персоналом, бюджетом, вміння планувати й знання мови.

За інформацією ЗМІ, готовність до переїзду в Росію висловили 63 % українців, охочих працювати закордоном. Іншими найбільш привабливими для переїзду країнами стали Польща (23 %), Канада (14 %), Німеччина (13 %), Чехія (11 %), Грузія (9 %), але з умовою, що роботодавець повинен оплачувати житло й підвищити зарплату.

На думку експертів, багато хто з трудових мігрантів погоджується на важку роботу через безвихідь. В Україні знайти постійну роботу складно. За офіційними даними, на одну вакантну посаду в Україні претендують 11 осіб, які шукають роботу. Як інформують ЗМІ, в Україні рівень зайнятості населення працездатного віку становить 67,1 %. Тобто майже кожний четвертий українець перебуває в пошуках постійного місця роботи. Кожний п'ятий безробітний у країні має вищу освіту.

Щодо потреб ринку, то у 2012 р. Центр зайнятості зафіксував найбільше претендентів на одне робоче місце в галузі сільського господарства й рибальства – 52 й 51 людина відповідно на одну вакантну посаду. Найменш затребуваними виявилися працівники державного управління – лише чотири людини на місце. Серед найчастіше озвучуваних причин звільнення з попередньої роботи було звільнення за угодою сторін або через закінчення строку договору (69,3 %), а майже 18 % опитаних залишилися без роботи «за власним бажан-

ням». У Європі ж, наприклад, торік середній рівень безробіття було зафіксовано на рівні 10,7 %.

На думку експертів, офіційна статистика кількості заробітчан може погіршитися і в результаті дій української влади. Це не означає, що їх стане менше, але значна частина приховуватиме свої доходи. Як інформують ЗМІ, Міністерство доходів і зборів має намір у цьому році посилити контроль за сплатою податку із закордонних переказів фізосіб. Згідно з Податковим кодексом, такі перекази вважаються іноземними доходами. Таким чином, якщо сума переказу не перевищує 10 мінімальних зарплат (11 470 грн), то з неї стягується податок у 15 %. Якщо ж сума більша, заробітчанам доведеться заплатити вже 17 %. Вартість валюти вираховується в гривні за курсом НБУ на момент отримання коштів. Податок вноситься отримувачем добровільно, до 1 травня наступного за звітним року, при заповненні податкової декларації. При цьому подавати її повинні всі, хто отримав навіть 1 грн з-за кордону. Якщо податок не сплачено, то його нарахують, при цьому доведеться ще заплатити штраф 51–85 грн, а при повторному порушенні – 85–136 грн. Порушникам надходять листи поштою, де буде вказана сума, яку вони повинні внести як податок. Якщо його не сплатять, прийде інформація про штраф, і порушником займеться виконавча служба. Однак, як зазначають експерти, грошей від заробітчан офіційно надходить дедалі менше: якщо у 2012 р. українські гастарбайтери переказали 7,5 млрд дол., то в I кварталі 2013 р. – лише 1 млрд дол., такі дані досліджень Нацбанку. У 2011 р. переслали в Україну 7,019 млрд дол. Експерти зазначають, що мігранти почали активніше використовувати нелегальні канали для пересилання грошей. При цьому вони економлять на оплаті переказів (до 5 % суми), а одержувачі не сплачують податок на дохід.

За словами президента Українського аналітичного центру О. Охрименка, гроші від податків на перекази великі – 8,5–9 млрд грн, тому податківцям є сенс цим займатися. За даними Міжнародної організації міграції в Україні і Мінсоцполітики, закордоном працюють 3–3,5 млн наших співгромадян.

На думку деяких експертів, кількість заробітчан зростатиме. На відміну від тих, хто вважає, що політика ЄС, Росії і вітчизняного уряду спричинить скорочення міграційних потоків, ці експерти вважають, що підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, подальша лібералізація з остаточним скасуванням візового режиму може обернутися для України ще більш масовою трудовою міграцією, ніж була досі.

Численні соціологічні дослідження показують, що українці із задоволенням готові виїхати за межі своєї країни за першої ж нагоди. І поки що влада не демонструє готовності втримати працездатне населення в країні – нові робочі місця створюються мляво, а соціальні стандарти застигли на рівні, який не відповідає реальності й потребам людини.

За словами експертів, не зважаючи на те, що значна частина Європи досі потерпає від кризи, ситуація там усе ж краща, ніж в Україні. Відтак Євросо-

юз залишається для багатьох місцем, де можна знайти роботу й заробити непогані гроші. У соціологічному опитуванні американської компанії Gallup ідеться про те, що 21 % українців хоче назавжди покинути рідну державу. Основними причинами бажання мігрувати є, звичайно, економічні фактори.

Згідно із соціологічним опитуванням Інституту ім. Горшеніна, 41 % працівників у віці від 18 до 29 років визнають, що готові виїхати з України заради добре оплачуваної і перспективної роботи. При цьому серед працівників із вищою освітою виїхати готові 32 % опитаних, а серед тих, хто має науковий ступінь – 37 %. Схоже, на думку експертів, що мріям принаймні частини українців судилося здійснитися в досить нетривалій перспективі. І стосується це передусім не молодих людей із вищою освітою – для них двері у світ відкрито й візові спрощення вже діють. Скористатися безвізовим режимом можуть ті українці, які готові виконувати некваліфіковану важку роботу за невисоку оплату. Це краще, ніж сидяти дома, не мати нічого.

Як зазначив керівник представництва України при Євросоюзі К. Єлісеєв, перспектива безвізового режиму України та ЄС дуже близька. За прогнозами ж С. Тігіпка, візові бар'єри можуть впасти вже до кінця наступного року.

Тим часом, як зазначають експерти, уже сьогодні навіть при економічній кризі у Європі українські заробітчани повертатися додому не хочуть. Їм комфортніше в кризових Італії, Греції, Іспанії і Португалії, ніж в Україні. З часом вони забирають до себе дітей. За даними, які оприлюднила головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень О. Малиновська, за роки незалежності України закордон виїхало 2,7 млн громадян. Однак дійсні міграційні втрати були у 1,7 раза більшими, ніж зафіксовані офіційною статистикою. За іншими, неофіційними оцінками, ця цифра становить 7 млн осіб.

Експерти вважають, що кількість охочих покинути Україну зростатиме й потенційними заробітчанами може стати третина працездатного населення України. Загалом, частка працездатного населення в Україні становить 64 %. Якщо ті українці, яким за 35 ще розраховують повернутися додому і таки роблять це, бо часто виїжджають на сезонні роботи, то молодші й освіченіші ідуть з України назавжди й часто беруть із собою сім'ї або одружуються вже закордоном.

Проте не всі вважають, що безвізовий режим спричинить масову міграцію. Як зазначила В. Жлуктенко, речниця представництва Міжнародної організації з міграції, скасування віз не призведе до значного стрибка трудової міграції, але дасть можливість мігрантам легально працювати в країнах ЄС. «Безумовно, зв'язок між міграцією і візовими бар'єрами існує. Але все не так однозначно. Багато експертів у питаннях міграції наголошують на тому, що найбільші ризики для держав і безпосередньо мігрантів несе нерегульована міграція», – стверджує В. Жлуктенко. За її словами, дані дослідження Міжнародної організації праці показують, що у 2010–2012 рр. серед українських

мігрантів мали дозвіл на проживання і роботу 39 %. Лише дозвіл на роботу мали 13 %, а без офіційного статусу працювало 17 %, а з туристичною візою працювало закордоном 4 % українців. Це дослідження проводив Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України разом з Державною туристичною службою. «Скасування віз не повинно створити загальну анархію, а має створити нове правове поле, якого повинні будуть дотримуватися всі учасники міграційних процесів. Якщо в когось є побоювання, що після скасування віз українці масово поїдуть на заробітки, то варто нагадати, що в ЄС сьогодні криза й не все так просто з робочими місцями. Скоротилася кількість робочих місць у промисловості й будівництві, але зросла в сільському господарстві й домашніх господарствах», – наголосила В. Жлуктенко.

У свою чергу депутат Європейського парламенту від Німеччини Р. Хармс зазначила, що безвізовий режим не стосується тривалого перебування в ЄС і доступу до ринку праці. «Він повинен зблизити мешканців України і ЄС. Зв'язок нелегальних трудових мігрантів з питанням безвізового режиму є популістським і створює упереджене ставлення до наших східних сусідів», – зазначила євродепутат. За її словами, нелегальне працевлаштування впливає як на людей у ЄС, так і поза його межами. Важливо, щоб уряди держав-учасниць гарантували повагу до чинного трудового законодавства для усіх, хто працює в ЄС, і щоб вони забезпечили регулярною роботою усіх працівників і робітників. «Питання не у “хвилях міграції”, а в необхідності посилити чинне законодавство й стандарти для усіх», – вважає Р. Хармс.

На думку вітчизняних експертів, не варто боятися трудової міграції, адже заробітчани перераховують значні суми грошей в Україну. Варто скористатися досвідом інших країн, зокрема Польщі. Експерти наголошують, що для громадян Польщі ринки праці ЄС відкриті і вони з радістю цим користаються. За підрахунками польського уряду, постійно за межами рідної країни працюють понад 2 млн поляків (у Польщі 22 млн працездатного населення). Це стало можливим після того, як 2004 р. Польща вступила у Євросоюз. З того часу тенденція до збільшення трудової міграції зростає. Подібно до українських заробітчани польські переказують додому мільярди євро, що неабияк стимулює економіку Польщі. Проте є галузі, де нестача робочих рук відчувається дуже гостро. Ідеться про слюсарів, ремонтників, зварювальників, будівельників, сезонних працівників. Частково цю прогалину заповнюють мігранти з України – українці звільнені від оплати за національну польську візу. Утім, сьогодні польський уряд уже міркує, як повернути своїх громадян додому й дати їм роботу.

В Україні також намагаються створити умови для повернення трудових мігрантів, але поки що особливого зрушення в цьому плані немає. Як зазначають експерти, обіцяної хвилі повернення трудових мігрантів до України немає і, скоріше за все, не буде. Але не тому, що заробітчанами добре закордоном, а тому, що в Україні ситуація ще гірша. Таку думку висловила професор

Національної академії державного управління при Президентові України В. Гошовська. «Дослідження показують, що Україна постраждає від кризи набагато більше, ніж країни, де працюють наші заробітчани», – зазначає вона. За її словами, робочі місця в Україні не створюються. «У нас багато позірної статистики щодо працевлаштування, але вона ґрунтується на тому, що цілі галузі економіки зменшують тривалість робочого тижня. Тому для повернення трудових мігрантів немає ніяких підстав», – наголошує В. Гошовська. На її думку, найбільша соціальна трагедія України в тому, що немає дієвої стратегії створення нових робочих місць, оскільки будь-яку стратегію зводить нанівець корупція. Повернення ж мігрантів можливе лише за умови тривалого поліпшення соціальної та економічної ситуації в Україні.

Разом з тим більшість експертів не робить трагедії з того, що значна частина українців працює закордоном. Крім того, на думку експертів, влада намагається вирішити цю проблему, але для цього потрібен час.

У цілому ж експерти зазначають, що економічні й соціальні наслідки еміграції робочої сили закордон мають, безумовно, як позитивний, так і негативний ефект. До переваг можна віднести відчутне послаблення напруження на ринку праці, зменшення рівня зареєстрованого й прихованого безробіття. Крім того, зароблені й надіслані на батьківщину кошти є значним інвестиційним джерелом надходження валюти в національну економіку.

Разом з тим, на думку експертів, трудові мігранти в найбільш продуктивний період свого життя не беруть жодної участі у створенні національного доходу. Масова трудова міграція не сприяє наповненню пенсійного й соціальних фондів через відсутність відчислень від заробітної плати мігрантів. Держава ж втрачає свій кращий трудовий потенціал. Відплив молоді на роботу закордон має негативні демографічні наслідки, руйнує сімейні стосунки. Звичайно, завдяки заробіткам закордоном сім'ї мігрантів можуть покращити своє матеріальне становище. Вони оволодівають ринковою психологією і вмінням орієнтуватися на власні сили, вивчають іноземні мови і звичаї, розширюють світогляд. Однак є й негативні наслідки: люди працюють закордоном в основному нелегально й майже незахищені від свавілля роботодавців. Часто їхній робочий день не нормований, вони не мають можливості отримати кваліфіковану медичну допомогу через відсутність страхування тощо.

Як зазначає директор Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України, член-кореспондент НАН України Е. Лібанова, у нас є два варіанти дій: або ми розвиваємо економіку знань і відносимося до розвинутих країн, або ми «відкочуємося на маргінес історії» і перетворюємося на придаток, що є поставником якщо не сировини, то чорноземів чи робочої сили. Серед реальних конкурентних переваг, які має Україна, Е. Лібанова називає земельні ресурси й розвиток сільського господарства, яке неминуче зіткнеться з проблемою дефіциту робочої сили. Уже на сьогодні можна сказати, що чимало аграрних регіонів потерпають від демографічної деградації.

Як інформують ЗМІ, за прогнозом Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України, у 2050 р. в Україні буде 36 млн населення. Водночас ООН називає ще більш песимістичну цифру – 26 млн. Однак кардинально вплинути на цю ситуацію важко. Порахували, навіть якщо кожна українська жінка народжуватиме двох дітей (хоча ніде в Європі немає такого високого показника), а середня тривалість життя збільшиться до рівня Японії (тобто на 13 років), то населення України все одно скорочуватиметься. Це значить, що потенціал демографічного зростання вичерпано. Передусім через те, що серед українського населення багато осіб поважного віку й мало мулоді. Із середини 60-х років рівень народжуваності не забезпечує навіть простого відтворення, тобто кожне наступне покоління – менше за попереднє.

Аналізуючи ситуацію, експерти зазначають, що держава має більш активно втручатися в міграційну політику. Адже міграційна політика істотно впливає на стан трудового потенціалу та є складовою загальної демографічної політики і виділяється як самостійний елемент лише з метою конкретизації заходів регулювання руху населення. Без глибокого аналізу й з'ясування причинно-наслідкових зв'язків і механізму міграційних процесів удосконалити керування ними практично неможливо. Цей механізм впливає переважно на сфери соціально-економічних відносин, що спонукає до вивчення причин і моментів переміщення людей.

За словами експертів, практика регулювання міграційного руху населення в межах України та за її межами вимагає нового бачення становища людини у сфері зайнятості, що пов'язано з конкуренцією, свободою і добровільним вибором сфери суспільно корисної діяльності, зміною місця проживання і праці, зокрема й із виїздом закордон. Широкомасштабна еміграція населення найактивнішого репродуктивного віку негативно впливає на шлюбність і народжуваність, що, у свою чергу, позначається на відтворенні населення країни в цілому, а також її трудового потенціалу. Ось чому тепер українцям необхідними є вироблення і реалізація активної міграційної політики. Посилення ролі міграційних процесів у суспільно-політичному та економічному житті, проведення активної міграційної політики є засобом регулювання територіального руху населення, інструментом забезпечення інтересів держави.

На думку експертів, розробка концепції державної міграційної політики України, прийняття на її базі відповідних правових актів є важливою умовою зміцнення економіки, посилення національної безпеки держави. У цьому плані вже здійснено ряд заходів. Як відомо, державна міграційна політика формується за такими основними принципами: забезпечення кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, свободи пересування, вибору місця проживання, права вільно залишати територію України, за винятком обмежень, встановлених законодавством, а також в'їжджати в Україну громадянам України; забезпечення державної безпеки й національних інтересів, а також загальнодержавних підходів у проведенні міграційної політики;

захист прав і свобод, а також законних інтересів громадян України, іноземців і осіб без громадянства, недопустимість створення для них безпідставних пільг чи переваг, які б ставили їх у привілейоване становище порівняно з громадянами України; недопущення будь-яких проявів дискримінації, забезпечення умов для реалізації мігрантами своїх прав, свобод і законних інтересів, а також виконання обов'язків, передбачених законодавством; запобігання масовим стихійним і нерегульованим процесам міграції населення як усередині країни, так і за її межі шляхом створення спеціальних державних соціально-економічних і національно-культурних програм, які базуються на науковому прогнозі міграційного потенціалу, напрямів міграційних потоків з урахуванням сучасної і передбачуваної соціально-економічної і суспільно-політичної ситуації; протидія незаконній міграції, працевлаштуванню мігрантів і торгівлі людьми; взаємодія і координація діяльності органів виконавчої влади й громадських організацій у сфері міграції на державному й міжнародному рівнях; рівноправне співробітництво України з державами-партнерами з питань міграційних процесів шляхом підтримання взаємовигідної співпраці за загально визнаними принципами й нормами міжнародного права.

Експерти переконані, що заходи щодо міграційної політики поглиблюватимуться. На їхнє переконання, зовнішня міграційна політика має сприяти безпеці країни, нарощуванню її економічного потенціалу й зростанню добробуту населення. Її основними позиціями у сфері праці є захист національного ринку праці, залучення до країни, за необхідністю, іноземних фахівців і працівників певного професійно-кваліфікаційного спрямування, здійснення соціально-правового захисту трудящих мігрантів (*Кількість громадян, які виїжджають за кордон на заробітки, зменшилася // <http://dt.ua>. – 2013. – 29.05; Міграційна політика ЄС заганяє нелегалів у підпілля // <http://itv.com.ua>. – 2013. – 29.05; У Росії іноземним мігрантам заборонили торгувати // <http://dt.ua>. – 2013. – 8.05; На одне робоче місце в Україні претендує 11 безробітних // <http://ipress.ua>. – 2013. – 29.05; 3 приватних переказів заробітчан братимуть податок // <http://tsn.ua>. – 2013. – 27.05; Трудова міграція українців закордон і роль міграційного капіталу // <http://ukrslavo.org.ua>. – 2013. – 27.05).*

Е. Симоненко, науч. сотр. «СИАЗ» НБУВ, канд. полит. наук

Новая миграционная политика РФ: проблемы и перспективы в отзывах аналитиков

В майских материалах отечественных и российских СМИ обращается внимание на намерения России резко ужесточить миграционное законодательство. Действительно, в миграционной политике РФ происходят ощутимые изменения. Как отмечают обозреватели, утвержденная в июне 2012 г. президентом РФ Концепция государственной миграционной политики Российской Федерации до 2025 года предполагает создание в рамках государственной миграционной политики Российской Федерации условий для адаптации и интеграции мигрантов, защиту их прав и свобод, обеспечение социальной защищенности. Вместе с тем решение этих проблем затрудняется неоправданной сложностью получения статуса постоянно проживающего в Российской Федерации, а также неурегулированностью правового положения иностранных граждан. Прямым результатом отсутствия государственных программ адаптации и интеграции является изоляция мигрантов от принимающего социума и нарастание негативного отношения к мигрантам. Подчеркивается, что к организации программ интеграции и адаптации необходимо привлечь все заинтересованные стороны (правительства стран происхождения мигрантов, самих мигрантов, бизнес-структуры, неправительственные организации), в полной мере задействовать потенциал средств массовой информации.

В качестве одной из мер, направленных на усовершенствование миграционной политики, президент РФ В. Путин предложил запретить с 2015 г. въезд на территорию России по внутренним паспортам для граждан всех иностранных государств, включая страны СНГ, а также ужесточить наказания за незаконную иммиграцию, за коррупционные нарушения в сфере регистрационного учета и найма иностранной рабочей силы.

Следовательно, если предложение В. Путина будет поддержано, с 1 января 2015 г. мигранты из СНГ смогут въезжать в Россию только по загранпаспортам – это предполагаемое ограничение обсудили 18 апреля президент В. Путин и глава Федеральной миграционной службы (ФМС) К. Ромодановский (директор Федеральной миграционной службы). Но при этом новый порядок въезда не коснется граждан стран, входящих в Таможенный союз. Кроме того, В. Путин отверг идею ввести данную меру уже в этом году, а также одобрил вклеивание стикеров в загранпаспорта.

Напомним, ранее в ФМС решили ввести данную меру досрочно – в течение полугода. В поддержку ускорения процесса выступил вице-премьер

Д. Рогозин. Глава Федеральной службы по контролю за оборотом наркотиков В. Иванов тоже высказался за введение загранпаспортов для мигрантов из СНГ в этом году. Это актуально в отношении граждан Таджикистана, объяснил он: мера, по оценке ведомства, в 30 раз снизит контрабанду из этой республики. Также ужесточение режима въезда в Россию позволит бороться с терроризмом, преступлениями и другими негативными явлениями, отметил В. Иванов. Он также добавил, что Россия готова взять на себя производство загранпаспортов для жителей стран бывшего СССР.

В. Путин эти соображения, конечно, учел, но призвал думать рационально: «Полгода – это слишком короткий срок, за который страны-партнеры просто не успеют напечатать нужное количество загранпаспортов для своих граждан».

Отдельно он указал директору ФМС на необходимость соблюдать международную практику по приграничному обмену. Это означает, разъяснил он, что жители приграничных районов могут пересекать границу по льготным правилам.

По данным соцопроса, проведенного среди 1600 респондентов, ужесточение режима въезда в Россию граждан СНГ не поддерживают 16 % россиян. Затруднились однозначно оценить – 18 % респондентов.

Эксперты сомневаются, что загранпаспорта смогут многое изменить. Они уверены, что в реальной жизни бумажные барьеры часто преодолеваются теми или иными обходными путями.

Как сообщил недавно начальник ГУ МВД по г. Москве А. Якунин, число мигрантов, задержанных в Москве и депортированных из России за грубые нарушения правил пребывания, не достигло в 2012 г. и 3 тыс. Всего было привлечено к административной ответственности 33,4 тыс. человек. На таком же уровне – порядка 30 тыс. – держится и численность депортированных в год со всей территории РФ. «К нам больше за один день въезжает. А в результате введения “загранов” для СНГ мы должны будем депортировать миллион человек в год. Так что надежды на депортацию как эффективную меру тщетны. Это, к тому же, дорого: высылать – надо каждому купить билет или оплатить рейс», – отмечает А. Якунин.

В свою очередь вице-премьер РФ Д. Рогозин заявил, что «граница должна быть жёстко захлопнута для всех тех, кто является нелегальными мигрантами, кто топчет своими ногами правила и законы, которые мы установили в нашей стране с точки зрения миграционного законодательства».

Инициативу чиновника прокомментировал политолог Г. Трофимчук: «Введение загранпаспортов для всех, въезжающих в Россию, жителей стран СНГ (не только трудовых мигрантов), о чём заявил вице-премьер Д. Рогозин, может стать прологом к введению виз не только для хрестоматийных таджиков, киргизов и узбеков, но также для украинцев, азербайджанцев и всех остальных наших бывших соотечественников, желающих приехать в Россию».

Это изменит в принципе всю картину взаимоотношений народов и стран на пространстве бывшего СССР – и, к сожалению, опять по инициативе самой Москвы. Все они, безусловно, пойдут по тому же «цивилизованному пути» в отношении граждан РФ: загранпаспорта, визы, жёсткий режим пребывания россиян на своей территории. То есть на практике получится не интеграция, а дальнейшее размежевание.

Как эти проекты соотносятся с созданием и расширением Евразийского союза, который должен появиться уже в 2015 г., понять невозможно, так как ещё год назад было публично заявлено, что стратегические планы ЕАС и Таможенного союза касаются не только Беларуси и Казахстана, но также как минимум Киргизии и Таджикистана.

Введение требования о загранпаспортах никак не скажется на качестве борьбы с азиатским наркотрафиком, это ясно уже сейчас, с учётом аналогичной практики борьбы во всех других сферах. Но вот на качестве отношений бывших братских народов эта мера скажется в полной мере: противники России и ЕАС, безусловно, воспользуются фактом введения загранпаспортов в своей пропагандистской работе. Особенно новый российский проект придётся по душе таким партиям, как украинская «Свобода». Да и Х. Клинтон, предупреждавшая Россию о нежелательности евразийской интеграции, одобрила бы установление дополнительных переборок внутри СНГ.

Сложно избавиться от ощущения, что за введением загранпаспортов для всех въезжающих в РФ не стоит мягкое, доброе пожелание Евросоюза типа: если Москва на самом деле хочет снятия визового барьера с ЕС, то сначала сама должна навести порядок в отношениях со своими непосредственными соседями. В итоге ухудшатся отношения Москвы и с Киевом, и с Душанбе, и с Баку, и с Брюсселем.

«Наведение документального порядка внутри СНГ, безусловно, необходимо. Но делать это надо так, чтобы усиливать любовь соседей к России, а не возбуждать дополнительную ненависть к ней на пустом месте», – заявил политолог Г. Трофимчук.

Предложение президента В. Путина о введении загранпаспортов для поездок в Россию граждан СНГ с 2015 г. уже вызвало недовольство в Киеве. «Действующий режим поездок максимально удобен для наших граждан, и в случае введения обязательных поездок по загранпаспортам пострадают в первую очередь ветераны, пенсионеры и жители приграничных районов, которые часто пересекают границу», – заявил представитель украинского МИДа О. Волошин.

Наряду с ужесточением правил въезда в Россию мигрантов президент В. Путин потребовал не создавать искусственных препятствий для получения российского гражданства людьми, «которые нужны России». «Во многих странах заведен облегченный порядок приобретения отдельными категориями людей гражданства. Это возраст – как правило, речь идет о репродуктивном возрасте: хорошее образование, как правило, высшее, и востребованность на

рынке труда», – сказал президент. Речь, по его словам, идет о тех будущих гражданах России, которые хотят обосноваться и жить в стране.

30 апреля, накануне майских праздников, президент В. Путин подписал указ, обязывающий правительство в срок до 15 сентября 2013 г. разработать и внести в Думу законопроект, который значительно упростит процедуру принятия в гражданство России соотечественников¹. Речь идет о «носителях русского языка», родственники которых по прямой восходящей линии ранее проживали на территории РФ и СССР.

Как сообщили в пресс-службе главы государства, новый указ появился по итогам специальной программы «Прямая линия с Владимиром Путиным», в ходе которой председатель Координационного совета российских соотечественников Франции Д. Кошко поинтересовался у президента России, как продвигаются дела с анонсированным для соотечественников упрощением рассмотрения заявлений на вступление в гражданство РФ. В ответ президент В. Путин заявил, что для «соотечественников» действительно должен быть определен упрощенный порядок вступления в гражданство РФ. «Так же, как и для всех людей с постсоветского пространства, – минимум с постсоветского пространства, – которые находятся в репродуктивном возрасте, имеют хорошее здоровье, хорошее образование и могут легко быть адаптированы нашей культурной средой. Нам нужны такие люди».

14 мая премьер-министр России Д. Медведев поручил на полтора месяца – до 1 августа 2013 г. ускорить разработку законопроекта об упрощенном получении гражданства РФ для российских соотечественников. «Разработать и внести в Государственную думу Федерального собрания Российской Федерации проект федерального закона, предусматривающий упрощение процедур и сокращение сроков рассмотрения заявлений о приеме в гражданство Российской Федерации от соотечественников – носителей русского языка, родственники которых по прямой восходящей линии ранее проживали на территории Российской Федерации и СССР, при условии их переезда на постоянное место жительства в Российскую Федерацию и отказа от гражданства иностранного государства», – говорится в документе.

Как сообщает «Лента.ру», цель данного законопроекта – не в том, чтобы наполнить содержанием провалившуюся программу переселения соотечест-

¹ Напомним, программа содействия переселению соотечественников действует с 2007 г., и ею уже воспользовались около 100 тыс. человек. Но это не те цифры, на которые рассчитывали. Планировалось, что к концу 2012 г. переселенцев будет около полумиллиона. А всего программой могли воспользоваться 20–25 млн бывших граждан СССР. Но, по мнению экспертов, пока слишком высоки требования к возвращающимся. Вот и решили их упростить. Законопроект поддерживают все четыре фракции Госдумы, и вероятно, что он будет принят в кратчайшие сроки.

венников, а именно в том, чтобы стимулировать предоставление гражданства РФ практически всем жителям постсоветских государств.

Авторы законопроекта (члены Совета Федерации И. Умаханов, В. Джабаров, В. Фетисов), в частности, уверяли, что российское гражданство в результате принятия документа смогут получить 25 млн человек, но их слова, как сообщает интернет-издание, свидетельствовали лишь о непонимании текста собственного законопроекта. Даже в официальном отзыве правового управления комитета Думы по конституционному законодательству говорится, что гражданство, в случае принятия документа, будет предоставлено всем гражданам бывшего СССР и их потомкам (а это более 100 млн человек). «При этом для получения права упрощенного приема в гражданство от указанных лиц требуется лишь, например, предъявление паспорта гражданина бывшего СССР самого лица или одного из его родственников по прямой восходящей линии», – сообщали юристы комитета.

Напомним, согласно ст. 1 Федерального закона Российской Федерации «О государственной политике РФ в отношении соотечественников за рубежом», к соотечественникам относятся «иностранные граждане и лица без гражданства и их потомки, проживающие за пределами территории нашей страны и относящиеся, как правило, к народам, исторически проживающим на территории РФ, а также сделавшие выбор в пользу духовной, культурной и правовой связи с Россией лица, чьи родственники по прямой восходящей линии ранее проживали на территории РФ, включая лиц, состоявших в гражданстве СССР, проживающих в государствах, входивших в состав СССР, и получивших гражданство этих государств, а также выходцев из Российского государства, Российской республики, РСФСР, СССР и РФ имевших соответствующую гражданскую принадлежность и ставших иностранными гражданами или лицами без гражданства».

Что касается Украины, то, как сообщает портал «Дело», директор Института стран СНГ К. Затулин сообщил, что Министерство иностранных дел России должно начать переговоры с Украиной о разрешении двойного гражданства для граждан двух государств. «В Украине двойное гражданство официально не разрешено... Есть в украинском законодательстве наказание за получение второго гражданства? Нет... Это предмет серьезных переговоров с Украиной. Мы с Украиной ведем какие угодно переговоры – о газе, о Таможенном союзе, о разграничении морского пространства, только о гражданах РФ никаких или почти никаких, в том числе и о двойном гражданстве. Почему это нас не беспокоит?» – сказал К. Затулин.

Он убежден, что от российских соотечественников для получения российского гражданства по упрощенной процедуре не надо требовать переезда в РФ и отказа от гражданства страны пребывания.

«Зачем нам, чтобы гражданин вышел из гражданства (страны проживания)? Если он переезжает на территорию РФ, наверно, он на это согласится,

а если он не собирается переезжать на территорию РФ?...», – подчеркнул К. Затулин.

Он уверен, то, что возможно для Ж. Депардье, должно быть возможным и для офицеров ЧФ РФ, которые после выхода в отставку имеют жилье только в Севастополе. «Когда он становится отставником, приходится, забыв присягу, переходить в гражданство Украины – Собес, работа, дети, все требует от него гражданства Украины. А наше уважаемое государство говорит: раз ты хочешь украинское гражданство, мы тебя лишим российского», – отметил К. Затулин.

При этом он подчеркнул, что конституция РФ и российское законодательство не запрещают иметь россиянам гражданства других стран. «Что делать нашим соотечественникам, которые проживают в Украине, Беларуси, Казахстане, где русских насчитывается миллионы людей. Что будет, если мы организуем массовый исход русского населения с Крыма, Севастополя, Украины, Беларуси, Казахстана? Как изменится внутренний этнический баланс в этих государствах, который и так меняется и что произойдет с политикой этих государств?» – сказал К. Затулин.

При этом он заявил, что РФ заинтересована в том, чтобы соотечественники оставались в указанных странах, но имели возможность иметь российские паспорта. К. Затулин считает, что наличие паспорта РФ создает связь с Россией, которая может быть задействована «в самых разных случаях». Он считает, что наличие двойного гражданства является препятствием для ассимиляции, особенно в Украине.

По его словам, Венгрия, Румыния и Польша стимулируют получения своего гражданства среди соотечественников в других странах, не требуя переезда на территорию этих стран. «Давайте не будем препятствовать развитию двойного гражданства для этих категорий и не будем требовать от них отказа от гражданства страны проживания как условия получения гражданства РФ», – подчеркнул он.

Помимо законопроекта об упрощенном получении гражданства РФ для российских соотечественников, существует ещё второй законопроект, который рассматривается в Госдуме. Он касается предоставления гражданства детям от смешанных браков – россиян с иностранцами. Чтобы такому ребенку стать гражданином России сейчас, требуется заявление от родителя-россиянина и письменное согласие второго родителя – иностранца. В случае принятия законопроекта, согласие от родителя-иностранца уже не нужно. Ребенок автоматически станет россиянином, даже если иностранный папа (мама) будет возражать.

На восполнение демографического провала через пополнение населения уже интегрированной в общество молодежью направлена инициатива относительно предоставления вида на жительство детям мигрантов, окончившим российские школы. При этом им не обязательно посещать школу с первого по

одиннадцатый классы: достаточно будет и трех-четырех последних лет. Вид на жительство пойдет приложением к аттестату. Такое «рацпредложение» прозвучало на заседании демографической секции Центрального дома ученых РАН, где были представлены исследования о положении женщин-мигрантов в России. Эксперты считают, что уже через два года учебы в российской школе ребенок-мигрант «переключается» с национальных традиций на российские; следовательно, законодатели могли бы даровать ему право оставаться в стране и дальше с перспективой последующего получения гражданства.

Помимо этого, в СМИ просочилась информация о том, что заграничные предприниматели также смогут получить российское гражданство в упрощенном порядке. Как сообщает источник KM.ru, по замыслу властей, эта мера позволит привлечь в Россию дополнительные инвестиции и поможет в борьбе с демографическими проблемами. Над документом работают сразу несколько ведомств, включая Минэкономразвития, МИД и ФСБ. Ожидается, что в Госдуму будет подан соответствующий проект закона. О том, сколько иностранцу нужно будет вложить денег в российскую экономику, чтобы попасть под действие программы, и какое время займет экспресс-оформление российского паспорта, источник информации не сообщил. Однако он пояснил, что этот срок будет существенно сокращен.

Сейчас на получение гражданства РФ требуется минимум один год и восемь месяцев, тем не менее на практике этот процесс сильно затягивается.

По оценкам экспертов, большинство иностранных коммерсантов, желающих стать гражданами России, являются выходцами из стран СНГ, главным образом – Украины и Беларуси.

Глава Российского союза промышленников и предпринимателей А. Шохин отнесся к планам правительства скептически. Российское гражданство не так привлекательно для бизнесменов, как подданство, например, Евросоюза, уверен он, поэтому заманить в страну зарубежных инвесторов с помощью упрощенного получения паспорта не удастся. Гораздо правильнее будет облегчить визовый режим и смягчить требования для получения права на работу в стране.

В свою очередь первый зампред Комитета Госдумы по экономической политике М. Емельянов считает, что разрабатываемый правительством законопроект стимулирует развитие черного рынка и открывает дорогу в страну новому потоку мигрантов.

Вместе с тем, учитывая, что, по информации СМИ, подавляющая часть россиян² выступает против роста трудовой миграции, Федеральная миграционная служба не исключает возможности введения режима въезда в Россию

² Две трети экономически активных граждан России (66 %) одобряют инициативу Д. Рогозина, призывающего разрешить въезд в Россию для граждан СНГ только по загранпаспортам.

для граждан СНГ только по приглашениям. Об этом 22 мая заявил журналистам глава службы К. Ромодановский. Отвечая на вопрос о том, надо ли вводить визовый режим со странами СНГ, К. Ромодановский высказал мнение, что на сегодняшний день визовый режим является «не совсем актуальным». «Вариант въезда по приглашениям со странами основного исхода мигрантов в Россию может быть рассмотрен», – добавил он. Вместе с тем, по словам главы ФМС, это непростой вопрос, требующий дополнительной проработки.

Ведущий научный сотрудник Института этнологии и антропологии РАН С. Абашин в интервью радиостанции «Коммерсант ФМ» заявил, что ему непонятно, зачем вводить приглашения, ибо это – полный аналог виз, а от введения визового режима Россия всячески отрешивается. По его мнению, власть таким образом просто пытается как-то отреагировать на царящие в обществе настроения, но реально делать, скорее всего, ничего не будет.

Ранее в поддержку идеи о введении визового режима с соседними азиатскими странами высказался мэр Моквы С. Собянин.

В свою очередь, руководитель кадрового портала Superjob.ru А. Захаров опубликовал открытое письмо президенту России, основная мысль которого состоит в том, что приток дешевой рабочей силы из центральноазиатских стран СНГ представляет собой главную угрозу национальной безопасности РФ, причем угроза эта в средне- и долгосрочной перспективе будет только возрастать. По мнению А. Захарова, вместо создания к 2020 г. 25 млн высокооплачиваемых рабочих мест, о чем В. Путин говорил в своей предвыборной программе, вдобавок к уже существующим 10–15 млн рабочих мест для низкоквалифицированных мигрантов, будет создано еще 25 млн таких же рабочих мест. «В результате такой политики трудовые мигранты составят более половины экономически активного населения России», – заявил руководитель кадрового портала Superjob.ru.

В этом контексте В. Путин предложил еще одну законодательную новацию: именно с привлечением зарубежных «соотечественников» связывает президент РФ возможность проведения «селективной» иммиграционной политики, имеющей целью качественно повысить уровень нынешнего иммиграционного контингента, то есть способствовать тому, чтобы в Россию в большинстве своем приезжали квалифицированные трудовые мигранты, наиболее перспективные в плане инновационного и т. д. развития российской экономики.

В этом контексте В. Путин подписал изменения в Федеральный закон «О правовом положении иностранных граждан в Российской Федерации». Как сообщили в пресс-службе главы государства, согласно изменениям, работодатель не вправе привлекать иностранных работников в качестве высококвалифицированных специалистов для торгового обслуживания покупателей в процессе розничной торговли товарами народного потребления (включая фармацевтические товары) независимо от ассортимента реализуемых товаров, торговых площадей и форм обслуживания покупателей, за исключением

работников, осуществляющих руководство и координацию деятельности, связанную с ведением торговли.

Федеральным законом также устанавливается, что квота³ на выдачу иностранным гражданам приглашений на въезд в РФ в целях осуществления трудовой деятельности, квота на выдачу иностранным гражданам разрешений на работу, допустимая доля иностранных работников, используемых в различных отраслях экономики хозяйствующими субъектами, осуществляющими деятельность как на территории одного или нескольких субъектов РФ, так и на всей территории РФ, установленные правительством РФ, не распространяются на высококвалифицированных специалистов и членов их семей.

Соответствующий Закон размещен на официальном портале правовой информации. Он был разработан с целью создания барьеров для въезда в Россию неквалифицированных мигрантов и создания новых рабочих мест для граждан страны. При этом премьер-министр Д. Медведев полагает, что Россия в «ближайшие десятилетия» не сможет полностью отказаться от услуг мигрантов, поскольку граждане страны уже не хотят заниматься неквалифицированной работой, которая «не очень хорошо оплачивается».

Сложность отказа от мигрантов Д. Медведев объяснил тем, что сейчас Россия находится в «условиях сложной демографии», когда стране нужны «дополнительные рабочие руки». При этом он отметил, что необходимо сделать так, чтобы приезжие «соблюдали наши правила, наши законы, традиции» и «владели русским языком». В связи с этим, как отметил премьер-министр, последние решения правительства направлены на то, чтобы создать систему, которая позволит контролировать миграционные процессы. «Мы должны понимать, кто к нам приезжает», – заявил Д. Медведев.

Как стало известно, депутаты Государственной думы начали разрабатывать Миграционный кодекс. С помощью этого документа власти намерены устранить противоречия, существующие в нынешней редакции миграционного законодательства. По словам главы ФМС К. Ромодановского, в своей работе служба руководствуется примерно 800 нормативно-правовыми актами. «Надо все выстраивать в единую линию, в единый замысел», – пояснил чиновник.

Ранее ведомство по вопросам миграции опубликовало статистику, согласно которой в 2013 г. в Россию приедут около 17 млн человек на заработки. В прошлом году число приезжих составило примерно 16 млн, что на 14 % больше, чем в 2011 г. Вместе с тем, как заявил в конце 2012 г. глава МВД В. Колокольцев, в Москве мигрантами совершается каждое шестое преступление.

³ Стоит отметить, что в последние годы количество квот для иностранных рабочих снизилось вдвое. Например, в нынешнем году, в соответствии с Законом «О правовом положении иностранных граждан в Российской Федерации», к трудовой деятельности на территории страны могут быть привлечены 2,1 млн иностранцев, тогда как в 2009 г. общая квота составляла 4,1 млн.

А. Журавлев, депутат Государственной думы РФ от фракции «Единая Россия», пояснил, что сегодня миграционные отношения регулируются несколькими сотнями нормативных актов, в числе которых и Конституция, и федеральные законы, и множество различных указов. При этом часть этих документов противоречит друг другу. Кроме того, ни в одном из законов не дано определений таким понятиям, как «миграция», «мигрант». Поэтому каждый орган власти трактует их на свое усмотрение.

«Единоросс» подчеркнул, что без кодекса миграционная политика страны не будет достаточно эффективна. Необходимо устранить все противоречия, объединить существующие законы в один по аналогии с трудовым или гражданским законодательством. При этом он отметил, что в скором времени Миграционного кодекса ждать не стоит. На его разработку уйдет минимум полтора-два года.

По замыслу А. Журавлева, кодекс должен состоять из общей и особенной частей. Первая будет раскрывать основные понятия, давать им определения. Вторая – содержать перечень миграционных режимов, порядок получения визы и т. п.

Президент Федерации мигрантов России Мухаммад Али Маджумдер идею поддержал, но при этом добавил, что в обсуждении положений будущего кодекса непременно должны принять участие эксперты, юристы и общественники.

Глава центра «Миграция и закон» Г. Джураева полагает, что кодекс может внести еще большую путаницу. По ее мнению, в первую очередь нужно совершенствовать правоприменительную практику.

Стоит отметить, что вопрос разработки Миграционного кодекса обсуждается уже не первый год. На данный момент не существует ни одного проекта этого документа. О необходимости усовершенствовать миграционное законодательство в своих предвыборных обещаниях говорил и В. Путин.

В беседе с обозревателем КМ.ру известный общественно-политический деятель, председатель партии «Великая Россия» А. Савельев поддержал саму идею создания Миграционного кодекса, но счел его принятие в сегодняшней России невозможным: «Такую инициативу ранее уже выдвигало Законодательное собрание Краснодарского края. Более того, ими же этот Миграционный кодекс был разработан. Но “Единая Россия” тогда этот документ успешно провалила и приняла примерно через год-полтора, летом 2006 г., законы, которые открывали в Россию все двери для мигрантов. Цель как собственно этих законов, так и принятых поправок – полное замещение населения страны другими народами, в основном из азиатских государств.

Теперь они сведут их в один кодекс, и это будет подано всем нам как некое невероятное достижение, хотя, по сути, это есть текущая рутинная законодательная работа, то есть то, чем законодатели должны заниматься постоянно. А вместо этого у нас депутаты Государственной думы беспрерывно штампу-

ют законы, дееспособность которых никогда не проверяется и которые, естественно, начинают противоречить друг другу, потому что они изначально принимались под воздействием различных лоббистских группировок; в итоге же мы фактически наблюдаем законодательный хаос.

Инициатива-то высказана, прекрасно, но кто ею будет заниматься дальше? В Государственной думе специалистов нет, а те специалисты, которые есть за ее пределами и востребованы властью, ничего, кроме вреда, государству не принесли. Они убедили сначала Б. Ельцина, а затем и В. Путина с его окружением, что Россия должна быть открытой для миграции страной. Последствия такой политики их при этом совершенно не интересуют: они видят только получаемую от миграционных потоков прибыль, все остальное ими полностью игнорируется.

И даже если представить себе невозможное, что кодификация все же произойдет и будет принят рациональный Миграционный кодекс, он, прежде всего, расставит все точки над “i” в планах элиты по ликвидации России», – заметил А. Савельев.

Но пока готовится Миграционный кодекс на подходе очередное новшество – миграционные посты на вокзалах, которые станут проверять приезжих на легальность пребывания. Побуждением к этому служит усугубляющаяся обстановка с мигрантами и резкий рост преступности в их среде. Глава Федеральной миграционной службы К. Ромодановский назвал неприемлемой ситуацию, когда заполонившие столицу мигранты из стран СНГ продолжают жить по своим правилам и нарушают российские законы, вызывая обоснованное раздражение москвичей. По его словам, город испытывает повышенную миграционную нагрузку.

Приезжающих в Россию иностранцев на железнодорожных и автовокзалах будут встречать миграционные посты, пообещал К. Ромодановский. Работа по созданию таких постов поручена организационно-административному департаменту и УФМС по Москве. Амнистировать выявленных нелегалов не станут, сообщил К. Ромодановский. «А кого мы должны амнистировать? – отметил он. – Если люди остаются в тени, если они не хотят жить по нашим правилам, наверное, здесь должны быть другие подходы, а не амнистия. Мы им закрываем въезд».

Московский мэр С. Собянин в свою очередь отметил: «Практика проведения оперативно-профилактических мероприятий на вокзалах и привокзальных площадях позволила нанести заметный удар по местам осуществления незаконной “легализации” иностранцев, а также по посредническим структурам». Он распорядился обеспечить посты помещениями, техникой, информационными базами, а сотрудникам дать право принимать оперативные решения при выявлении нелегалов.

Комментируя законодательные инициативы в сфере миграционной политики РФ, политолог М. Калишевский утверждает, что у российских властей

вообще нет иммиграционной политики. В доказательство приводит несколько примеров: Президент В. Путин, с одной стороны, намерен запретить мигрантам въезжать в Россию без загранпаспортов, а с другой – разрешил гражданам Таджикистана получать разрешения на работу в России на три года, а не на год, как раньше. Иностранцам вроде бы запрещено работать в продовольственных магазинах, но каждый житель крупного города знает, что этот запрет легко нарушается. Федеральная миграционная служба депортирует все больше незаконных мигрантов, количество выданных разрешений на работу постепенно снижается. В то же время, согласно постановлению, подписанному премьер-министром Д. Медведевым в начале декабря, нулевая квота на привлечение мигрантов заменяется 25-процентной квотой.

Таким образом, можно констатировать, что миграционная политика РФ пока что носит противоречивый характер. Вместе с тем последние инициативы руководства России в этой сфере направлены на ограничение потока мигрантов, что с одновременным облегчением режима получения российского гражданства позволяет рассчитывать на рост количества новоявленных «граждан» России, в том числе и на территории соседних государств (*Матеріал підготовлено з використанням таких джерел інформації: DELO.UA (<http://delo.ua>). – 2013. – 21.05; Свободная пресса (<http://inpress.ua>). – 2013. – 23.01; ИА REX (<http://www.iarex.ru>). – 2013. – 15.04, 19.04, 22.05; ИА REGNUM (<http://regnum.ru>). – 2013. – 30.04, 8.05; BFM.Ru (<http://www.bfm.ru>). – 2013. – 8.05; KM.ru (<http://www.km.ru>). – 2013. – 13.05, 14.05, 20.05, 21.05, 22.05; Фергана (<http://www.fergananews.com>). – 2012. – 24.12).*

Економічний ракурс

С. Кулицький, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. наук

Проблеми стабільності банківської системи України

(Закінчення. Початок у попередніх випусках)

Перспективи розвитку української банківської системи в найближчому майбутньому

За повідомленнями ЗМІ, у рамках Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. заплановано зміцнення фінансової системи, тим більше, що минулого року вітчизняна банківська система вперше за

кілька останніх років закінчила роботу з прибутком. Головними завданнями Національного банку в рамках цієї Державної програми буде стимулювання комерційних банків до нарощування обсягів кредитування економіки й зниження кредитних ставок. Передбачається, що кредитні установи, які розблокують кредитування економіки, знизять ризики кредитування, нарощуватимуть свої кредитні портфелі, отримають гарантований доступ до коштів рефінансування НБУ. У результаті українські підприємства зможуть залучати кредитні ресурси на тривалий термін, а банківська система зможе працювати більш прибутково. Завдяки забезпеченню фінансової стабільності уряд має намір протягом наступних двох років перейти від антикризового режиму функціонування економіки і вирішення завдань економічної модернізації. Буде активізовано політику залучення інвестицій у найбільш перспективні сектори економіки, вжито заходи, спрямовані на розвиток високотехнологічних та інфраструктурних галузей економіки. Проекти, спрямовані на структурну модернізацію промисловості (у т. ч. авіаційну та оборонну), отримають пряму фінансову підтримку.

Утім, не можна не враховувати цілого ряду потенційних перешкод на шляху реалізації цієї Державної програми. Зокрема, через хронічне від'ємне saldo зовнішньої торгівлі, яке, вочевидь, зберігатиметься принаймні найближчі 2–3 роки, девальваційний тиск на обмінний курс гривні в цей період, можливо й довше, зберігатиметься. А швидкий перехід до плаваючого валютного курсу та інфляційного таргетування в Україні теж малоімовірний, у тому числі і з соціально-політичних міркувань, оскільки попереду президентські вибори. І за таких обставин масштаби рефінансування українських комерційних банків з боку НБУ можуть виявитися доволі обмеженими, принаймні меншими від тих, які необхідні для потужного стимулювання вітчизняної економіки, особливо її високотехнологічних галузей.

Хоча, звичайно, державне рефінансування комерційних банків під конкретні інвестиційні проекти за нинішніх умов є чи не найкращим у цьому плані напрямом державної економічної політики. Адже воно одночасно дає змогу і фінансувати розвиток виробництва конкретних товарів і послуг, і стимулювати кредиторську діяльність комерційних банків. Останнє є доволі потужним засобом зміцнення всієї банківської системи, оскільки істотно послаблює у цих фінансових установ стимули до спекулятивних операцій. А саме надмірний розвиток спекулятивних операцій, як відомо, створює загрозу стабільності не лише фінансової системи, а й всієї національної економіки.

Утім, як би там не було, а підвищення прибутковості фінансових операцій, у будь-якому випадку – головний пріоритет українських банків у цьому році. Питання лише в тому, завдяки пропозиції яких послуг вони зможуть її досягти. Так, у першій половині 2013 р., на думку деяких аналітиків, вони робитимуть ставку на два ключові напрями: розрахунково-касове обслуговування населення й фінансування середніх і великих корпоративних проектів. В обох

випадках уже проведена підготовча робота. Так, просуванню розрахунково-касового обслуговування передував тотальний переділ філіальних мереж, що відбувся торік: одні банки закривали свої відділення, інші відкривали їх за сусідствам. При цьому мінявся формат цих об'єктів: на зміну невеликим банківським відділенням, розрахованим на видачу автокредитів та іпотеки, приходили великі філії.

Якщо грамотно формувати банківську мережу, розміщуючи відділення банків у жвавих місцях, зазначає голова правління «Сбербанка Росии» І. Юшко, то їх щоденний обіг буде перевищувати сотні тисяч гривень. Також важливо правильно вибрати момент для формування мережі. Ми, наприклад, виходили в той час, коли ринок стискувався й банки закривали свої відділення. Це відкриває широкі перспективи як у сфері конкуренції, так і у сфері банківських витрат: нині відкриття банківського відділення коштує приблизно на 25–30 % дешевше, ніж кілька років тому, коли український банківський ринок зростав на 40 % на рік. Ширшими стали й можливості із залучення компетентного персоналу: немає нестачі фахівців і коштують кадри дешевше. Віддача від розширення філіальної мережі відкриває нові можливості для солідних заробітків: наприклад, комісійний дохід нашого банку торік зріс на 76 %, відзначив голова правління «Сбербанка Росии» І. Юшко. Нові відділення обіцяють запускати як банки, що тільки формують свої філіальні мережі, так і фінансові установи, що вже мають розгалужені мережі. Наприклад, за словами керівника департаменту розвитку мережі Приватбанку С. Згоника, цей банк до кінця 2013 р. відкриє понад 200 нових відділень, наростивши мережу своїх філій і відділень до 3,6 тис. точок. Ставку буде зроблено на найбільш людні місця, залишені іншими банками у 2009–2012 рр.

Причому «обсяг українського ринку розрахунково-касового обслуговування (РКО) населення сьогодні оцінюється майже в 1 млрд дол., і Приватбанк утримує близько 15–20 % цього ринку», підрахував І. Юшко. Якщо за ринок РКО в 2013 р., на думку експертів, будуть конкурувати, в основному, не більше десятка банків, то в корпоративному сегменті змагатиметься вже не менше, ніж півсотні установ. Близько дюжини кредиторів розгорнуть програми для фінансування великих і середніх компаній, інші ж зроблять ставку на малий і середній бізнес, що не вимагає масштабних інвестицій.

З іншого боку, кредитні операції більш прибуткові, ніж розрахунково-касове обслуговування клієнтів, і є основою власне банківської діяльності, як такої. Утім, як показує вітчизняний досвід, вони й більш ризиковані. Тому закономірно постає питання про напрями кредитної активності українських банків на найближчу перспективу. Як зазначають банкіри, минулого року серед корпоративних позичальників кредити надавалися переважно компаніям, що займалися внутрішньою оптовою і роздрібною торгівлею та експортно-імпортними операціями, тобто підприємствам тих сфер української економіки, де спостерігається швидкий обіг капіталу, а також підприємствам

агропромислового комплексу. Водночас банки скорочували обсяги кредитування підприємств нафтопереробної промисловості, будівництва, металургії і деяких секторів машинобудування.

Найімовірніше зазначена тенденція галузевих пріоритетів у сфері корпоративного кредитування збережеться нинішнього й наступного року. Адже, як зазначає голова правління «Райффайзен Банку Аваль» В. Лавренчук, банківська практика свідчить, що інвестувати треба в найдохідніші галузі, до яких, на його думку, належить сільське господарство, виробництво продуктів харчування, роздрібна торгівля, нафтопереробка, телекомунікація і транспорт. Тому якщо Кабінет міністрів і Національний банк у рамках Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. не вживатимуть дієвих заходів, спрямованих на зміну галузевої структури та обсягів кредитів, що надаватимуться банками вітчизняним підприємствам, то навряд чи варто очікувати на значну активізацію кредитування підприємств вітчизняного машинобудування та інфраструктурних галузей економіки.

Водночас, на думку згадуваного вище В. Лавренчука, «у 2013 р. в українській банківській системі поступово знижуватимуться ставки за депозитами. Це уможливить зменшення кредитних ставок і збільшення обсягів кредитування підприємств і фізичних осіб». За прогнозами аналітиків «Райффайзен Банку Аваль» зростання активів українського банківського сектору в 2013 р. становитиме 10–15 %. Крім того, він не бачить підстав для прогнозів щодо нової хвилі кризи в українських банках, оскільки банківська система добре капіталізована, багато фінансових установ уже сформували резерви під проблемні кредити, які виникли під час попередньої кризи. І нових негативних «сюрпризів», які б могли похитнути стан фінансового сектору вітчизняної економіки, фахівці означеного банку не очікують (**Коментарі. – 2012. – № 50. – С. 15**).

Стосовно прибутковості роботи у 2013 р. української банківської системи в цілому очікування експертів дещо різняться. Більшість з них вважає, що вона буде прибутковою. За деякими прогнозами, сукупий прибуток банківської системи сягне не більше 1,2 млрд грн. На тлі результатів роботи цього року такі оцінки видаються заниженими. Хоча дехто з експертів не виключає і збиткової роботи банківської системи в цілому. Найпесимістичніші прогнози передбачають можливість збитків по всій банківській системі на суму до 0,8 млрд грн. Однак це – радше виключення з правил. Звичайно, ефективність роботи банків найтіснішим чином пов'язана із розвитком всієї економіки. Тому, найімовірніше, у 2013 р. робота української банківської системи в цілому буде все-таки прибутковою. Причому якщо не станеться якихось значних потрясінь економічного й соціально-політичного характеру, то прибутки банківської системи в цілому можуть бути на рівні минулорічних.

Фахівці прогнозують подальшу концентрацію банківського капіталу в Україні. Цей процес відбуватиметься в тому числі й шляхом об'єднання наявних

фінансових установ. Зокрема, за інформацією голови правління Укрсоцбанку Б. Тимонькіна, об'єднання Укрсоцбанку й «УніКредит Банку» може бути завершено у першій половині 2014 р. А С. Мамедов, виконавчий директор Незалежної асоціації банків України, вважає, що поглинання українських банків триватиме й у 2013 р. Іноземці продаватимуть свої структури, а покупці, якими будуть виступати переважно українські банки, поєднуюватимуть свої банківські структури для збільшення ринкової частки.

Водночас експерти компанії «Делойт» вважають, що у 2013–2014 рр., через складний стан банківського сектору в них на батьківщині український ринок можуть покинути дочірні структури грецьких і кіпрських банків. За їхніми словами, існують також плани продажу деяких інших банківських установ, але їхні назви поки не оприлюднюються. Утім, це означає, що в останньому випадку не виключені чутки чи навіть свідомо дезінформація ринку в інтересах конкретних комерційних структур. Про те, що кіпрські банки в Україні прагнуть продати, уже говорять понад рік, і процес продажу вже частково йде. «Уже відбулась часткова заміна менеджменту одного з кіпрських банків в Україні, іде процес зачищення балансів», – розповідає президент Українського аналітичного центру О. Охрименко. На його думку, ціна, за яку будуть продані зазначені банки, може не перевищити 0,2–0,3 капіталу, оскільки нині інвестори хочуть нові банки без старих боргів. А кіпрські банки в Україні мають старі борги, проблеми з якими повинен буде вирішувати новий власник.

З іншого боку, деякі фахівці, посилаючись на вже наявний досвід продажу ряду дочірніх структур іноземних банків в Україні, вважають, що клієнти таких банків не постраждають у разі зміни власників банків. Та й куплені фінансові установи можуть бути приєднані до вже працюючих на ринку банків, у результаті чого капітал й активи останніх можуть суттєво зрости.

До того ж помітна частина українських банків, вочевидь, нарощуватимуть свої капітали відповідно до вимог НБУ та з метою посилення своєї стійкості на випадок форс-мажорних ситуацій. Зокрема, завідувач відділу економічної й соціальної стратегії Національного інституту стратегічних досліджень, президент Центру антикризових досліджень Я. Жаліло констатує, що продемонструвавши свою надійність в 2012 р., банківський сектор продовжить розвиватись у цьому напрямі й у нинішньому році. На його думку може відбутися проста зміна напрямку фінансових потоків - від дрібніших до більших банків. Разом із тим, за його словами, великі фінансові установи величини «Приватбанку», не будуть мати проблем цього року.

Таким чином, тенденція зростання рівня концентрації вітчизняної банківської системи у перспективі зберігатиметься. Адже раніше у ЗМІ вже повідомлялося, що згідно з прогнозами банкірів, частка активів 10 найбільших банків України в активах банківської системи країни в найближчі п'ять років зросте до 80 %, в той час як на 1 січня 2013 р. цей показник становив 52 %. Разом із тим, банкіри не бачать загрози в консолідації

банківської системи і відході з ринку іноземних гравців, оскільки банківський сектор буде розвиватися і без західних технологій. Існують, правда, й прогнози щодо появи в Україні нових дрібних, так би мовити «кишенькових», банків. Однак цей процес не впливатиме істотно на тенденцію зростання рівня концентрації банківського капіталу в Україні.

На нього, мабуть, більше впливатимуть ймовірні нові вимоги НБУ до банків, які залучають на депозитні рахунки кошти населення. Адже вітчизняний досвід останніх років свідчить, що стрімке збільшення величини активів банків за рахунок нарощування коштів на депозитних рахунках населення може не лише впливати на кредитну політику банків, а й мати негативні наслідки, що загрожуватимуть стабільності всієї банківської системи України. Саме тому, на думку експертів, в НБУ виникла ідея ввести спеціальний норматив НЗ-1 для банків, які активно залучають депозити саме в населення. У багатьох країнах світу банки, у пасивах яких частка депозитів населення перевищує 50 %, вважаються ощадними, і до їхніх методів роботи й ліквідності висувуються особливі вимоги. Саме по такому шляху пішов НБУ, запропонувавши встановити для українських банків, у яких частка депозитів населення у пасивах більше від 50 %, підвищені показники НЗ-1. Якщо на сьогодні норматив НЗ становить 9 % – співвідношення регулятивного капіталу до активів банку, то НЗ-1 передбачає підвищити його до 15 % (для банків, у яких відношення депозитів населення до вартості пасивів більш 50 %, але менш 60 %). Якщо ж частка депозитів населення більше 60 %, то зростатиме й показник НЗ-1.

Суть запровадження згаданого нормативу полягає в наступному. Банк може або не залучати активно депозити населення, а може навіть відмовитися від їхнього залучення, щоб кошти на депозитних рахунках не перевищували 50% від суми його пасивів, або ж привести свій регулятивний капітал у відповідність із вимоги НЗ-1, тобто, підвищити його . А підвищити регулятивний капітал банку можна кількома шляхами: збільшити статутний фонд банку; збільшити його прибуток, але не спрямовувати його на виплату дивідендів акціонерів, а направити на поповнення власного капіталу; залучити субординований кредит або ж поліпшити якість кредитного портфеля. У регулятивний капітал включається сума резервів, сформована під стандартні, тобто надійні кредити. Як тільки в якомусь банку кредити втрачають свою надійність і переходять до категорії сумнівних, то і його регулятивний капітал зменшується. Тому якщо банк не здатний видавати значні суми якісних кредитів, то йому не треба й залучати багато депозитів населення.

Висновки

Таким чином банківська система України, подолавши свого часу фінансово-економічну кризу, нині опинилась у доволі непростій ситуації. Зокрема, ряд банків, як правило порівняно дрібніших, випробування кризою не витримали й знаходяться в стадії ліквідації. За оцінками експертів, найближчим

часом до них можуть приєднатись ще кілька відносно менших банків. Великим же банкам, на їх думку, банкрутство не загрожує.

Правда, оглядачі звертають увагу на те, що в ряді випадків питання реального чи навіть уявного банкрутства деяких фінансових установ набуває доволі чітко вираженого політичного забарвлення. Утім подібне розкручування панічних настроїв серед клієнтів банків, як свідчить не лише іноземний, а й вітчизняний досвід (наприклад, Промінвестбанку) може виявитись вкрай небезпечним і для великих фінансових установ. За певних обставин крах великих установ може дестабілізувати всю банківську систему держави. Для України, яка дуже тяжко й доволі повільно оговтується від кризи 2008–2009 рр. розгортання подібного сценарію цілком могло би загрозувати новою економічною кризою загальнонаціонального масштабу.

Взагалі сформовані на цей момент тенденції розвитку української банківської системи цілком можуть реалізуватись у наступних сценаріях. Адже гострота дефіциту ліквідності у вітчизняній банківській системі в цілому, в тому числі й завдяки діяльності НБУ, нинішнього року порівняно з минулим послабшала. Це дало змогу банкам розпочати політику зниження відсоткових ставок по депозитах населення і, як їх наслідок, розпочати деяке зниження відсоткових ставок по кредитах. Чи перетвориться зниження відсоткових ставок по кредитах в Україні на усталену тенденцію значною мірою залежить від дій Кабінету Міністрів України та Національного банку. У випадку успішної реалізації Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр. й достатнього рефінансування з боку НБУ комерційних банків, умови кредитної діяльності останніх суттєво поліпшаться, й у них будуть вельми потужні стимули до зниження відсоткових ставок по кредитах. Особливо можуть покращитись в цьому випадку умови кредитування підприємств тих галузей промисловості, яким притаманний значний період окупності капітальних вкладень, особливо в машинобудуванні та будівництві інфраструктурних об'єктів.

Утім, слід визнати, що макроекономічні умови в Україні, насамперед через від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі та доволі усталене скорочення останнім часом золото – валютних резервів НБУ, не надто сприятливі для реалізації Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 рр., а відтак – і зниження відсоткових ставок по банківських кредитах.

Саме від рівня реалізації положень зазначеної Державної програми значною мірою залежатимуть умови кредитної діяльності вітчизняних банків та можливості кредитування українських підприємств. У разі, якщо українські банки не отримуватимуть від НБУ достатнього рефінансування під кредитування важливих для національної економіки інвестиційних проектів, вони прагнутимуть розвивати власну кредитну діяльність у тих напрямках, які видаються їм найбільш привабливими та вигідними. І, як зазначалось вище, це, найімовірніше будуть галузі (сфери) з короткими термінами обігу капіталів й

доволі часто орієнтовані на експорт своєї продукції, як то сільське господарство, харчова промисловість, оптова й роздрібна торгівля та телекомунікації.

Таким чином без цілеспрямованої державної політики у фінансовій та інвестиційній сферах виконання українськими банками функції відтворення у національній економіці буде доволі обмеженим й вибіркоким, незбалансованим у галузевому плані. Відповідно, підприємствам галузей зі значним терміном окупності інвестицій, насамперед машинобудівної промисловості, доволі важко буде розраховувати на легкодоступні та значні за обсягами банківські кредити.

Поза всяким сумнівом, й надалі підвищуватиметься рівень концентрації українського банківського капіталу. Правда, прогноз темпів розвитку цього процесу поки є сферою виключно експертних оцінок, а не більш точних математичних розрахунків. Це пов'язано зі складністю оцінки багатьох факторів, що впливають на хід концентрації банківського капіталу. Не виключено, що певною мірою цей процес, принаймні найближчими роками, може бути прискорений у разі запровадження НБУ нових підвищених нормативів резервування коштів під залучення депозитів населення. Водночас, оцінки, згідно з якими частка активів 10 найбільших банків України в сукупних активах всіх вітчизняних комерційних банків у найближчі п'ять років зросте до 80 %, може видатися дещо завищеною (*При підготовці роботи були використані такі джерела інформації: Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво (<http://www.bank.gov.ua>); Главное (<http://glavnoe.ua>) – 2013. – 18.03; Дзеркало тижня. – 2013. – № № 11, 12; Коментарі. – 2012. – № 50; 2013. – № 2, 3, 11, 12, 14, 15; Економічна правда (<http://www.epravda.com.ua>). – 2013. – 06.03; Новый регион (<http://www.nr2.ru>) – 2013. – 18, 20.03; Реальна економіка (<http://real-economy.com.ua>). – 2013. – 18.03; Сегодня (<http://www.segodnya.ua>). – 2013. – 27.03; FINANCE. UA (<http://news.finance.ua>). – 2013. – 21.01; 05, 20, 22. 03; Утро. UA (<http://www.utro.ua>). – 2013. – 31.01; Expres.UA (<http://www.expres.ua/news/2013/03/04/>); Forbes. UA (<http://forbes.ua>). – 2013. – 15. 03; For-ua.com (<http://rus.for-ua.com/economics/2013/03/05/>).*

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

20–21 березня в м. Нью-Делі (Республіка Індія) відбулося друге спільне засідання Робочої групи з питань торговельно-економічної співпраці Міжурядової українсько-індійської комісії по торговельному, економічному, науковому, технічному, промислового і культурному

співробітництву. Під час засідання директор Департаменту міжнародного співробітництва та інвестиційного маркетингу Держінвестпроекту І. Жовква презентував національні проекти України: «Відкритий світ», «Міська кільцева дорога навколо м. Київ», «Технополіс», «ІнтерМедікалЕкосіті» та «Індустріальні парки».

На презентації були присутні 50 компаній, зокрема, провідна індійська компанія «ТАТА». Також в рамках заходу були проведені переговори щодо проведення презентації інвестиційних можливостей України в м. Бангалор там. Мумбаї (Республіка Індія) (*Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України* (<http://www.ukrproject.gov.ua/news/natsionalni-proekti-ukraini-prezentovali-v-indii>), – 2013. – 21.03).

* * *

28 березня 2013 р. Міністр освіти і науки України Д. Табачник зустрівся з делегацією Японії у складі голови і засновника Форуму STS («Наука і технології в суспільстві») К. Омі, секретаря голови Форуму Ш. Фукуди, Надзвичайного і Повноважного Посла Японії в Україні Тоїчі Сакати, другого секретаря Посольства Японії в Україні К. Сасаки.

Під час зустрічі пан К. Омі висловив переконання, що до проблем освіти мають долучатися не лише політики, а й впливові бізнесмени та економісти. «Так, у 2004 р. ми заснували Форум, який присвячений питанням розвитку науки й технологій. Минулого року у Форумі взяли участь понад 1000 осіб, серед яких міністри, здобувачі Нобелівської премії, ректори університетів», – розповів він та передав особисте запрошення Д. Табачнику на 10-й ювілейний Форум «Наука і технологія в суспільстві», що відбудеться у жовтні 2013 р. у м. Кіото (Японія).

Кодзі Омі вважають ключовою політичною фігурою та одним із найвпливовіших фахівців Японії у сфері науки та технологій. Одним з його досягнень є участь у розробці основного Закону про науку та технології в 1995 р., сприяння у створенні Інституту науки та технологій Окінави тощо. Заснований ним Форум «Наука і технологія в суспільстві» дає можливості для співпраці науковців, політиків й бізнесменів.

Члени делегації Японії також відвідали вищі навчальні заклади, зокрема, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (КНУ) та Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут» (КПІ) (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/70111.html>), – 2013. – 29.03).

* * *

Україна і Азербайджан об'єднуються для вивчення історії скіфів. Про це сторони заявили під час круглого столу у Дніпропетровську, на якому були присутні провідні фахівці обох країн з вивчення історії кочівних

цивілізацій. Як відомо, на теренах Дніпропетровщини збереглася найбільша в Україні кількість степових «пірамід» – поховальних комплексів скіфської доби, зокрема кургани, де поховані скіфські царі. Разом із тим Азербайджан претендує на звання «батьківщини» скіфів: місцеві дослідники обстоюють теорію походження скіфів з теренів своєї країни.

Скіфи – великий давній народ, чия історія не одне десятиліття цікавить дослідників. За даними науковців, скіфські племена жили у VII–III ст. до н. е. на землях Великого Євразійського степу, тобто теперішньої України та Середньої Азії. Історики кажуть: кочівники не називали своєю батьківщиною жодну з територій, але завдяки їм такі держави як Україна й Азербайджан, мають спільну скіфську спадщину.

Зараз історики з обох країн досліджують матеріальну та духовної культуру скіфів, соціальний устрій їхнього суспільства та світогляду. І українські, і азербайджанські вчені погоджуються: в скіфології накопичилось чимало міфів, які потрібно спростувати.

Азербайджанський скіфолог, доктор історичних наук З. Гасанов у своїх дослідженнях намагається спростувати поширену в науці теорію про іраномовність скіфів. Він розповів, що є дані, що різні скіфські племена говорили різними мовами, зокрема і давньогрецькою. Історики дискутують і навколо релігійних поглядів кочівників.

У свою чергу українські дослідники звернули увагу саме на матеріальну спадщину скіфських племен. Знахідки зі скіфських поховань, зокрема, відома скіфська пектораль, стали візитівками України. Історик, завідувач відділу скіфо-сарматської археології Інституту археології Національної академії наук України С. Скорий заявив, що останні розкопки скіфських курганів півдня України свідчать, що давня цивілізація володіла неперевершеними технологіями. «Свого часу у районі Феодосії, під час досліджень некрополя, була знайдена сережка. Там зображена богиня Ніка на колісниці. Ні у XIX ст., ні XX ст., ні досі ніхто з ювелірів не зумів зробити таку ж річ. Ще один приклад – зображення на знайдених на півдні Херсонської обл. золотих скіфських бляшках можна розгледіти тільки під мікроскопом! Тобто ювеліри того часу володіли секретами, які були втрачені, тому ми й кажемо, що це реальні шедеври», – розказав український історик.

Зазначимо, у Дніпропетровській обл., особливо на її півдні, зосереджена основна частина захоронень скіфської аристократії – вождів та царів. Чимало з них наразі ще не досліджені, зокрема 18-метрова Нечаєва могила неподалік від Нікополя, яку історики вважають дуже перспективною для розкопок. Водночас українські фахівці зазначають: аби було що вивчати, треба подбати про збереження курганів від розорювання. В останні роки на Дніпропетровщині через безгосподарність місцевої влади були знищені кілька курганів, десятки давніх поховань виявились не взятими на облік (*Західна інформаційна корпорація* (<http://zik.ua/ua/news/2013/03/20/399509>). – 2013. – 20.03).

* * *

22 марта представители Херсонского аграрного университета и Института орошаемого земледелия приняли участие в Международной научно-практической конференции «Водные ресурсы Украины и мелиорация земель», которая прошла в Институте водных проблем и мелиорации НААН под председательством Главы Госводагентства В. Сташука. Мероприятие было приурочено Всемирному дню воды.

Цель конференции – актуализировать и привлечь внимание общества к проблемам охраны вод, мелиорации земель, рационального использования водных ресурсов как предпосылки продуктивной экономики и социального благосостояния людей. Работа конференции прошла по двум секциям: водные ресурсы и мелиорация (*ХЕРСОН Онлайн* (<http://khersonline.net/2013/03/23/hersonskie-uchenye-obsudili-v-kieve-problemy-melioracii.html>)). – 2013. – 23.03).

* * *

Ректор Ужгородського національного університету, доктор технічних наук, професор Ф. Вашук і директор Інституту слов'янознавства Російської академії наук К. Нікіфоров підписали договір про співробітництво. Наразі вчені Ужгородського університету задіяні у підготовці колективної 4-томної монографії «Народи Габсбургської монархії в 1914–1920 гг.». У цьому проекті задіяні історики з 18 країн. Московські колеги також взяли участь у трьох міжнародних конференціях, проведених в УжНУ: «Країни Центрально-Східної Європи в модерну і постмодерну добу» (2009 р.), «Міфи, образи і метафори національних історіографій» (2010 р.), «Імперії, нації і національні держави як історіографічні образи» (2011р.).

Договір укладено українською та російською мовами на п'ять років. Його координатори – проректор Р. Офіцинський (УжНУ) і завідувач відділом східного слов'янства О. Борисьонюк (Інститут слов'янознавства). Чітко визначені напрями спільних досліджень. Вони пов'язані з минулим східних слов'ян, Карпатського регіону, Угорщини, Чехії, Словаччини, історією славістики. Послідовні кроки з наукового співробітництва сприятимуть розвитку плідних зв'язків гуманітаріїв Ужгорода й Москви (*Ганус С. Науковці з Ужгорода й Москви домовилися про співпрацю // РІО тиждень* (<http://rionews.com.ua/mixed/all/now/n1378112017>)). – 2013. – 20.03).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Триває реалізація спільного українсько-індійського проекту «Жасмін», який передбачає розробку ракетного двигуна для індійської

ракети-носія космічного призначення. Про це йшлося в ході зустрічі заступника Міністра економічного розвитку і торгівлі України О. Пінського з Головою Індійської організації космічних досліджень (ISRO), Головою Індійської космічної комісії та Секретарем Департаменту космосу уряду Індії К. Радхакрішнаном. Під час зустрічі сторони позитивно оцінили стан українсько-індійського співробітництва у сфері космосу, обговорили перспективи реалізації промислової фази спільного проекту «Жасмін» (роботу над проектом розпочато у 2006 р.) та окреслили напрямки подальшої взаємодії.

Індійська сторона висловила підтримку ідеї проведення в Києві у 2016 р. Міжнародного конгресу з астронавтики. Керівник ISRO підтвердив, що найближчим часом завершиться формування індійської частини двосторонньої робочої групи з питань космосу, а індійських фахівців буде направлено в Україну з метою конкретизації двосторонніх програм співпраці.

Нагадаємо, з 19 по 22 березня українська делегація на чолі із О. Пінським перебувала в Індії в рамках проведення другого засідання робочої групи з питань торгівлі та економічного співробітництва у складі Міжурядової українсько-індійської комісії із торговельного, економічного, наукового, технічного, промислового і культурного співробітництва (*Вголос (<http://vgo-los.com.ua/zhytya/news/13950.html>)*. – 2013. – 26.03).

Здобутки української археології

В процессе разведочного бурения, которое проводили специалисты желтоводского ГП «УкрНИПИИпромтехнологии», были обнаружены останки доисторических рыб. Возраст находки – примерно 40–45 млн лет.

По словам начальника отдела инженерных изысканий ГП «УкрНИПИИ-промтехнологии» В. Шабатина, останки обнаружили при проектировании предприятия по добыче марганцевых руд в Запорожской обл. В керне были найдены останки доисторических рыб, которые сохранились в горных породах. Кусок горной породы с рыбами был выбурен с глубины примерно 90 м.

В лаборатории Желтых Вод образец разрезали на куски, чтобы проводить опыты, и обнаружили окаменевшие останки рыб (*<http://www.056.ua/article/293574>*). – 2013. – 27.03).

Результати геологічних розвідок

У Західній Антарктиці поблизу Української антарктичної станції «Академік Вернадський» українськими дослідниками за результатами геоелектричного зондування у 2012 р. виявлено та закартовано чотири

аномалії типу «поклад нафти». Загальна площа цих аномалій становить близько 900 км², що також підтверджено даними супутникових досліджень.

Отримані дані свідчать про існування в цій частині Антарктичного шельфу нової нафтогазоносною провінції, реальні перспективи якої ще належить дослідити. Карта аномальних зон типу «поклад нафти» на шельфі Антарктичного півострова в районі УАС «Академік Вернадський».

Також українськими дослідниками в районі Західної Антарктики вперше виявлені аномальні зони типу «поклад газогідратів» і визначені їхні основні характеристики. Наявність цілого ряду супутникових аномальних зон, що входять за межі виявлених раніше сейсмічними методами й перспективних на газогідрати, показує, що реальні запаси останніх на 25–30 % перевищують підраховані раніше. Це дозволяє віднести цей район до одного з найбільш перспективних для подальших досліджень скупчень газогідратів.

Загальновідома зацікавленість провідних країн світу в Антарктиці як перспективному джерелі мінеральних ресурсів. Уряди деяких провідних країн світу, незважаючи на формальну заборону видобутку мінеральних ресурсів до 2048 р., розглядають можливість перегляду своїх фінансових та політичних зобов'язань щодо Антарктики та Південного океану. Тому наукова присутність України в Антарктичному регіоні гарантує нашій державі участь в майбутньому у можливому розподілі ресурсів.

З метою подальшого посилення присутності України в Антарктиці планується розширювати район наукових інтересів з поетапним створенням мережі сезонних баз і, в перспективі, побудови нової станції цілорічного функціонування в іншій частині Антарктичного регіону (*Прес-служба Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246182996&cat_id=244276429), – 2013. – 25.03).

* * *

Добыча газа нетрадиционных источников на территории Юзовского участка не отобразится на качестве питьевой воды региона. Об этом заявил президент Украинской ассоциации геологов П. Загороднюк в ходе совещания по вопросам реализации проекта.

На совещании, участие в котором приняли глава Донецкой ОГА А. Шишацкий, глава облсовета А. Федорук, министр энергетики и угольной промышленности Украины Э. Ставицкий и министр экологии и природных ресурсов Украины О. Проскуряков, было отмечено, что технологии компании «Шелл» предусматривают горизонтальное бурение скважин глубиной более 2 км. Именно на такой глубине залегают породы песчаников и поэтому эта технология не несет угрозы водным источникам.

В своем выступлении эксперт коснулся и технологии гидроразрыва, которая должна использоваться при добыче газа нетрадиционных источников.

В частности, П. Загороднюк отметил, что состав вещества, используемый при гидроразрыве, на 92 % состоит из воды, на 8 % – из песка и только 1 % составляют химические растворы.

П. Загороднюк также отметил, что согласно технологиям компании «Шелл» вода, которая будет использоваться при гидроразрыве, имеет многократное использование. «Она будет очищаться и использоваться при следующем гидроразрыве», – заверил президент Украинской ассоциации геологов (*Ученые заверяют: добыча сланцевого газа не отобразится на качестве питьевой воды // ОстроВ*(<http://www.ostro.org/donetsk/economics/news/416726/>). – 2013. – 21.03).

* * *

Підготовка до видобутку сланцевого газу в Україні забезпечить роботою вітчизняних геологів, які, до того ж, освоюють передову технологію. Про це заявив президент Асоціації геологів України П. Загороднюк.

«Геологічні дослідження “Юзовської” ділянки почнуться вже нинішнього року. Проводити їх будуть і українські геологи. Багато з них сьогодні просто вимушені працювати або не за фахом, або в інших країнах світу. Так що розвідка покладів сланцевого газу вирішить ще одну проблему – працевлаштування досвідчених фахівців України», – підкреслив П. Загороднюк.

Не можна сказати, що українські вчені досі не працювали з твердими пісковиками, зазначив він. «Інша справа, що пробурені ними свердловини давали невеликий дебет газу. Компанія Shell запропонувала нову, сучасну і більш продуктивну технологію гідророзриву. Суть її полягає в тому, що бурова установка, минаючи водоносні шари і надійно ізолюючи їх, іде під землю на глибину більше двох кілометрів», – зазначив президент асоціації.

Як відомо, Україна і компанія Shell підписали договір про розробку родовища сланцевого газу у Донецькій і Харківській обл. США пообіцяли передати Україні безпечну технологію видобутку цього енергоносія (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/30649>). – 2013. – 22.03).

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Программа создания интегрированной инфраструктуры производства сцинтилляторов нового поколения Институтом сцинтилляционных материалов НТК «Институт монокристаллов» (Харьков) Национальной академии наук включена в государственную программу активизации развития экономики на 2013–2014 гг. Речь идет о повышении экспортного потенциала страны за счет массового производства уникальных кристаллов,

увеличения в два раза рентабельности производства сцинтилляторов нового поколения. Планируется достичь объемов реализованной продукции в 36 млн грн за год, создать 46 рабочих мест.

Как отмечается в программе, государственное финансирование проекта не предусмотрено. За 2013–2014 гг. планируется инвестировать 36 млн грн из других источников, возможно, под государственные гарантии. Сцинтилляторы планируется применять в медицине.

В программе поставлена еще одна задача для НТК «Институт монокристаллов», в структуру которого входит ГП «Завод химических реактивов» (Харьков). Предусматривается приведение производства лекарственных веществ в соответствии с требованиями GMP и создание условий производства новых импортозамещающих лекарственных веществ, производство импортозамещающих лекарственных веществ для готовых лекарственных форм.

Институт сцинтилляционных материалов создан в 2003 г. Основные направления деятельности института: материаловедение сцинтилляционных и люминесцентных сред; фундаментальные исследования взаимодействия излучения с веществом; разработка технологий и нанотехнологий получения сцинтилляционных детекторов и создание устройств на их основе (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/26.03.2013/proekt_proizvodstva_harkovskih_scintillyatorov_vklyuchen_v_programmu_kabmina_po_aktivizacii/nauk). – 2013. – 26.03).

Інноваційні розробки та технології

Вінницькі науковці вдосконалили алкотестер. Замість громіздкого алкотестера – компактний прилад. Його розробив вінницький професор Вінницького національного технічного університету О. Осадчук. За допомогою апарата визначити стан сп'яніння водія можна на відстані 20 см. Для цього не обов'язково дихати в трубку – достатньо провести сенсором біля потенційного порушника.

Пристрій – завбільшки з пульт до телевізора, але з величезними можливостями. На відміну від звичних алкотестерів – визначає стан сп'яніння майже зі 100-відсотковою точністю. І в 10 разів дешевший за німецький аналог, яким користуються українські державтоінспектори.

«Я вважаю, що за точністю вимірювання він набагато кращий. Чутливість набагато більша і набагато менші розміри. Відповідно він дозволяє зменшити собівартість самого приладу», – розповів професор Вінницького національного технічного університету О. Осадчук.

Винахід вінницького науковця – це прилад не остаточного контролю, говорять в обласному наркодиспансері. І щоб апарат надійшов на ринок, він має пройти безліч лабораторних досліджень. Гарантія на три роки та

100-відсоткова точність приладу – вже зацікавили німецький автопром. Науковець демонстрував тамтешнім виробникам свій прилад. Нині вони замислюються, як вмонтувати такий алкотестер у салон автівки. Тоді, за задумом, – авто навіть не заведеться, якщо водій випив більше, ніж келих пива (**ФАКТИ. ICTV** (<http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1472650>). – 2013. – 25.03).

Енергоощадні технології

В котельной на ул. Шевченко в Харькове ввели в эксплуатацию уникальный котел КВМУ. Как сообщил заведующий отделением Института технической теплофизики В. Демченко, такой котел в Украине пока только один. В нем применено девять ноу-хау, часть из которых уже защищена патентами. «Он на 510 лет опережает зарубежные аналоги», – заявил В. Демченко. По его словам, средства на разработку котла были выделены из госбюджета. Институт выиграл тендер на это в 2011 г, а в декабре 2012 г. был изготовлен котел. По мощности он почти в два раза превышает два старых котла, установленные в этой котельной, при этом потребляет на 43 % меньше газа.

КП «Харьковские тепловые сети» планирует заменить три старых котла, установленных в котельной, на два новых КВМУ. На реализацию этого проекта необходимо 1,6 млн грн. Как сообщил главный инженер предприятия Е. Зинченко, преимущество этого проекта в том, что у котельной появятся резервные мощности (**STATUS QUO** (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/28.03.2013/v_harkovskoj_kotelnoj_ustanovili_unikalnyj_kotel/uncstum). – 2013. – 28.03).

Альтернативні джерела енергії

Швидкість вітру спрямують на виробництво електрики. Над цим зараз працюють науковці Центру енергоефективності та відновлювальної енергетики, що при Харківському університеті. Це відбувається в рамках спільного проекту з німецькою компанією WSB, яка займається вимірюванням вітроенергопотенціалу. За попередніми результатами, найшвидші повітряні маси в Кегичівському районі Харківщини. Там і планують відкрити перший вітропарк.

Півтора роки науковці Харківського національного університету ім. Каразіна моніторили швидкість, поривчастість та напрямок вітру, а також температуру і вологість повітряних мас. Дані зі спеціальних приладів, анемометрів, подарованих німецькою компанією WSB, щочотири секунди надходять на спеціальний сервер. За словами керівника Центру енергоефективності

та відновлювальної енергетики С. Ігнатєва, найактивніші потоки вітру в Кегичівському, Богодухівському і Великобурульському районах .

Перший вітропарк на Харківщині планують розгорнути біля селища Кегичівка. Там мають встановити 28 вітрогенераторів. Загальна потужність приладів становитиме від 28 МВт і 42-х.

Фахівці пояснюють, що ці вітрогенератори подаватимуть енергію на одну чи дві вітроелектропідстанції, а вони, у свою чергу, – до мереж обленерго.

Самоокупність вітропарків є швидкою.

Вітрогенератори планують розташовувати за межами селища. За європейськими стандартами – мінімум за 700 м. від населеного пункту. Це будуть землі колишньої військової частини та Кегичівського аеродрому, який вже не працює.

Вартість проекту – 60 млн євро. Назараз проект фінансує лише компанія WSB, але він сподівається, що до створення харківського вітропарку долучиться ще низка німецьких підприємств, оскільки такі проекти є екологічно безпечними, перспективними та прибутковими.

Із тим, що вітроенергетика сьогодні є перспективною погоджується і І. Болбат, директор вітропарку «Новоазовський», що на Донеччині. Попри те, що зараз альтернативні енерготехнології в Україні на початковій стадії дії, термін самоокупності вітрових парків є швидким. «Вартість однієї турбіни – 3,5 млн євро. Середній термін окупності однієї турбіни – п'ять-шість років. У нас наразі працюють 23 турбіни. Загальна потужність вітрогенеруючого обладнання 57,5 МВт. Обсяг електрики, яку видає наша підстанція у мережу обленерго, залежить від швидкості вітру. У середньому, на добу виходить від 600 тис. до 1 млн кВт», – розповідає І. Болбат. Крім узгодження документації на створення вітрового парку під Кегичівкою, у планах Центру енергоефективності та альтернативної відновлювальної енергетики при Харківському університеті є також вимірювання вітроенергетичного потенціалу на Херсонщині та у східних регіонах (*Українська енергетика UA-Energy.org (<http://ua-energy.org/post/30670>)*. – 2013. – 25.03).

* * *

За останні два роки встановлена потужність вітчизняних об'єктів вітроенергетики зростає у 2,5 рази. Про це повідомив заступник голови Держенергоефективності України С. Дубовик на відкритті Міжнародної конференції CISWIND-2013 «Вітроенергетика у СНД та Східній Європі».

«Сьогодні Україна взяла курс на принципово новий рівень розвитку паливно-енергетичного комплексу й економіки в цілому. Галузь відновлюваної енергетики, зокрема вітроенергетики, є невід'ємною складовою цього процесу, каталізатором інноваційних зрушень», – переконаний С. Дубовик. За його словами, наразі потенціал виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел складає близько 100 млн т у. п. на рік, третина якого (28 млн т у. п.) – припа-

дає на вітроенергетику. «Якщо у 2010 р. встановлена потужність вітроелектростанцій становили 77 МВт, то вже у 2012 зафіксовано понад 194 МВт, що у 2,5 раза більше», – наголосив представник агентства. Також він додав, що держава всіляко сприяє цьому процесу шляхом удосконалення законодавства та надання відповідних пільг.

Голова правління Української вітроенергетичної асоціації А. Конеченков на відкритті заходу зазначив, що українцям слід більше цікавитися досвідом європейських країн у цій сфері. «За останні 20 років Європа вийшла на принципово новий рівень розвитку відновлюваної енергетики. Думаю, ми маємо слідувати прикладу західноєвропейських сусідів й запозичувати успішний досвід впровадження сучасних енергоефективних технологій, у тому числі в галузі вітроенергетики», – доповнив він (*Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України* (<http://sae.gov.ua/archives/4033#more-4033>)). – 2013. – 28.03).

* * *

В Херсонской области рассчитывают на инвестиции объемом 15,5 млрд грн в строительство солнечных и ветряных электростанций. Соответствующая сумма зафиксирована в утвержденной облсоветом Программе комплексного развития и повышения конкурентоспособности Херсонской области на 2013–2015 гг.

Согласно документу, в области могут быть реализованы 20 проектов, в рамках которых – строительство солнечных и ветровых станций общей установленной мощностью свыше 1,2 ГВт. На разных стадиях реализации, в частности, уже находятся 10 проектов строительства гелиоэлектростанций. Так, словацкая Star Group в 2012 году начала строительство солнечной электростанции мощностью 120 МВт в Каховском районе, французская Beten Ingenierie намерена построить гелиоэлектростанцию мощностью 30 МВт в Новотроицком районе, компания «Соларэнерго» – 27 МВт в Скадовском районе, «А-Капитал» – 24 МВт в Горностаевском районе, «Сивашэнергопром» – 5 МВт в Чаплинском районе, «Гринвей Энерджи» – 2,5 МВт в Геническом районе, «Би Энерджетикс» – 2,3 МВт в Каланчацком районе.

В свою очередь, в планах компании «Чешская перспектива Херсон» – построить три гелиоэлектростанции удельной мощностью 8 МВт, две из которых – в Великопетихском районе и одну – в Высокопольском районе. Энергоснабжающая компания «Херсоноблэнерго» планирует построить три станции в Геническом (75 МВт) и Новотроицком районах (32 МВт), а также вблизи Херсона (60 МВт). Как отмечается в программе, крымская компания «Энеко Украина» разработала инвестиционный проект строительства нескольких ветроэлектростанций (ВЭС) общей мощностью 381 МВт на территории Генического, Новотроицкого, Каланчацкого и Голопристанского районов. Между тем «Сивашэнергопром» уже ввел в эксплуатацию первую очередь (3 МВт)

ВЭС в Чаплинском районе, а «Виндкрафт-Украина» – первую очередь (3 МВт) ВЭС «Новороссийская» в Скадовском районе.

Кроме того, Beten Ingenierie изучает вопрос строительства ВЭС мощностью 75 МВт в Ивановском районе.

Как сообщалось, в Украине возобновляемая энергетика в последние полтора года развивается интенсивнее, чем традиционная. В 2012 г. наибольший рост установленной мощности в украинской энергосистеме продемонстрировали ВЭС – в 2,2 раза, до 262,8 МВт и СЭС – в 1,7 раза, до 317,8 МВт. По состоянию на начало марта 2013 г., 84 компании эксплуатируют 137 электростанций на возобновляемых источниках энергии (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/30793>). – 2013. – 27.03).

Біотехнології

ООО «Восточно-украинская экологическая компания» (Стаханов Луганской обл.) запустило электростанцию мощностью 1 МВт на биомазуте, получаемом из ила очистных сооружений городов Стаханов и Кременная, сообщил заместитель директора компании Е. Стариков в ходе заседания Национальной комиссии, осуществляющей регулирование в сфере энергетики (НКРЭ).

Как уточнил Е. Стариков, компания перерабатывает ил по технологии турбулентно-кавитационного равновесного гидрирования и дегидрирования (гидрогенизации) с получением на выходе биомазута. В дальнейшем это жидкое альтернативное топливо можно напрямую сжигать, а можно ферментировать с получением биогаза, направлять на пиролиз или газификацию.

НКРЭ решила выдать «Восточно-украинской экокомпании» лицензию на производство электроэнергетики.

Как сообщалось, это первый подобный проект в Украине. Ранее биоэнергетика страны была представлена биогазовыми станциями и установками по сжиганию твердого биотоплива (дров, соломы, шелухи подсолнуха, древесных и соломенных пеллет, брикетов) (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/30875>). – 2013. – 29.03).

Інформаційні технології

За кількість сертифікованих фахівців у сфері інформаційних технологій (ІТ) Україна зайняла четверте місце у світі після США, Індії та РФ. Про це йдеться в щорічному звіті Національної комісії, що здійснює держрегулювання у сфері зв'язку та інформатизації України з посиланням на

дослідження Exploring Ukraine IT Outsourcing Industry 2012. В Україні існує значний розрив між показниками в регіонах по складовій «технологічна готовність». До п'ятірки лідерів увійшли Київ, Харківська, Одеська, Дніпропетровська та Донецька області. Місто Київ значно випереджає інші регіони, особливо за показниками використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Найгірші позиції має Рівненська область.

Як наголошується в документі, 40 % ІТ-спеціалістів працюють у Києві, 19 % – у Харкові, 16 % – у Львові, 7 % – у Дніпропетровську і 4 % – в Одесі.

Щороку українські ВНЗ випускають близько 16 тис фахівців у сфері ІТ.

Із звіту зрозуміло, що найбільш перспективними і сприятливими для подальшого розвитку напряму ІТ будуть послуги, пов'язані з аутсорсингом і системною інтеграцією. У першу чергу це впровадження ERP і CRM-систем, помітна тенденція зростання хостінгових сервісів (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/70085.html>). – 2013. – 28.03).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Ученые и экологи предупреждают: изменения климата, разрушительная деятельность человека и бесконтрольный завоз новых видов животных приведут к необратимым изменениям в нашей природе. В частности, кандидат биологических наук Р. Новицкого утверждает, что за последние 20 лет в Днепре найдено 18 новых видов рыб. Некоторые завелись благодаря аквариумистам, которые выпускают на волю экзотических питомцев.

«Характерный пример – солнечный окунь из Северной Америки. Его выпустили в Николаевский карьер (Днепропетровская обл.) в 1983 г., и с тех пор он заселился почти во все наши водоемы. Эта рыба составляет сильную конкуренцию аборигенным видам и приводит к их исчезновению. Он напомнил, что в 1949 г. в Украину завезли енотовидную собаку, о чем впоследствии пожалели: животное уничтожает в степях сурков, сусликов, тушканчиков.

В нездоровой среде не может родиться здоровый организм, поэтому ученые пишут докторские диссертации о мутации рыб: плотвы, густеры, карасей. На 70 % стаи этих рыб мутированы. Также появляется солонатовость Днепра. Уже масса случаев поимки в Кременчугском водохранилище рыбы-иглы, а сейчас начали попадаться даже медузы», говорит руководитель Ассоциации рыболовов А. Чистяков.

Климатологи называют еще одну причину, по которой животный и растительный мир может измениться до неузнаваемости: в Украине постепенно смещаются климатические зоны, и через 50–100 лет, например, наши степи на юге страны сменятся полупустыней, а лесостепи в центре станут степями.

Эколог Т. Пушкарь причину появления в Украине новых животных и насекомых видит в более интенсивном транспортном сообщении между разными

странами – многие виды в Украину завозят случайно, и они тут приживаются. Так произошло, например, с каштановой молью, которую к нам завезли из Европы и которая грозит уничтожением символу Киева. «Не исключаю, что у нас появится и аргентинский муравей, который уже есть в Румынии. Это агрессивный вид, который вытесняет других муравьев», – говорит эколог («фрАза» (http://www.fraza.ua/news/26.03.13/163742/ukrainu_zahvatyvajut_shakaly_i_argentskije_muravi_staj_karasej_i_plotvy_na_70_mutirovani_strana_prevrashaetsja_v_step.html). – 2013. – 26.03).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

У Запоріжжі планують відкрити у 2013 р. Малу академію наук. Про це на брифінгу, присвяченому реалізації нових соціальних ініціатив Президента України у сфері розвитку дитячо-юнацького творчості, – розповів директор Департаменту освіти, науки, молоді та спорту Запорізької облдержадміністрації О. Верозубов. У 2013 р. планується розширити мережу позашкільних установ по області, збільшити обсяг позашкільної роботи, залучити учнів і молодь до участі в творчих гуртках. На цей рік для розвитку позашкільного навчання в обласному бюджеті передбачено 19 млн грн, це на 700 тис. більше, ніж у минулому. Також планується відкрити обласну позашкільну установу – Малу академію наук, об'єднавши вже існуючі частини цієї академії.

«Цей заклад вже створений в області, проте робота його філій розрізнена і частково проводиться на базі центру науково-технічної творчості “Трані”, центру туризму і краєзнавства і Запорізького Січового колегіуму. Ми плануємо об'єднати всі філії і організувати роботу повноцінної обласної Малої академії наук, яка об'єднає обдарованих запорізьких учнів», – зазначив О. Верозубов (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/70054.html>). – 2013. – 27.03).

Охорона здоров'я

19–20 марта 2013 г. в Донецке состоялась IX Международная конференция «Телемедицина – опыт и перспективы», включенная в реестр съездов, симпозиумов и научно-практических конференций Министерства здравоохранения Украины. Одним из ключевых моментов конференции стала презентация, посвященная созданию и развитию национальной телеонкологической сети в рамках благотворительной программы «Рак излечим» (благотворительный проект «E-Health») благотворительного фонда Р. Ахметова «Развитие Украины». Эксперты продемонстрировали этапы реализации

и первые результаты внедрения оборудования для видеоконференц-связи в работу онкодиспансеров Львовской, Донецкой и Ровенской областей.

Кроме того, в этом году во время конференции в фокусе внимания среди прочих оказался такой важный вопрос как использование телемедицины в деятельности центров первичной медико-санитарной помощи и в работе врачей общей практики семейной медицины.

Участникам конференции официально презентовали первую тематическую монографию в Украине – «Телемедицина в деятельности центров первичной медико-санитарной помощи» (А.В.Владимирский, 2013)

Эксперты также рассказали о результатах работы национальной телекардиологической сети «Телекард». В частности, были представлены данные о показателях ее эффективности, в т. ч. позитивном влиянии теле-ЭКГ на снижение смертности от сердечно-сосудистых заболеваний. Напомним, что сеть «Телекард» работает в Украине с 2004 г. В настоящее время это единственная телемедицинская сеть действительно национального масштаба: за период существования в ее рамках уже проведено около 250 тыс. теле-ЭКГ консультаций.

В работе конференции в этом году приняли участие более 180 представителей 17 областей Украины (АР Крым, Волынской, Ивано-Франковской, Днепропетровской, Донецкой, Житомирской, Запорожской, Киевской, Луганской, Львовской, Николаевской, Ровенской, Сумской, Тернопольской, Харьковской, Херсонской, Черкасской), а также из Российской Федерации (г. Москва, г. Ханты-Мансийск). Еще больше формат конференции был расширен с помощью веб-трансляции: к конференции присоединились 29 удаленных аудиторий из Украины, России и Испании (*Томина К. В Донецке состоялась конференция по телемедицине // Донецкие новости (<http://dnews.donetsk.ua/news/2013/03/25/16634.html>). – 2013. – 25.03*).

Наука і влада

Кабинет Министров на заседании 27 марта принял распоряжение, которым утвержден план мероприятий по подготовке и изданию в течение 2013–2020 гг. Большой украинской энциклопедии, сообщили в Департаменте информации и коммуникаций с общественностью секретариата Кабмина.

Согласно этому нормативно-правовому акту, Национальная академия наук будет работать над разработкой концепции и словаря энциклопедии, а Госкомтелерадио будет способствовать освещению в СМИ процесса ее подготовки.

План мероприятий предусматривает совместную работу Госкомтелерадио и других центральных органов исполнительной власти, НАНУ, заведений культуры и образования и тому подобное, направленную на его выполнение.

Кроме того, распоряжение регламентирует создание государственного научного учреждения «Энциклопедическое издательство», которое реализует идею сочетания научной и редакционно-издательской деятельности как составляющих одного процесса в подготовке и выпуске указанной энциклопедии и других справочно-энциклопедических изданий.

Учреждение, которое планируется создать на базе государственного специализированного издательства «Украинская энциклопедия» имени М. П. Бажана» и Главной редакции Свода памятников истории и культуры Украины при нем, войдет в сферу управления Госкомтелерадио. Также на протяжении года будет решаться вопрос ее размещения в доме по улице Богдана Хмельницкого, 51а.

Расходы на содержание научного учреждения, а также на капитальный ремонт помещения будут финансироваться из государственного бюджета.

В соответствии с Указом Президента Украины от 2 января 2013 г. № 1 «О Большой украинской энциклопедии», в течение ближайших семи лет планируется создать Большую украинскую энциклопедию, целью которой станет систематизация и распространение научных знаний о вкладе Украины в мировую историю и культуру. Им также предусматривается разработка плана мероприятий по реализации этого издательского проекта, а также реорганизация государственного специализированного издательства «Украинская энциклопедия» имени М. П. Бажана» в научное учреждение (*ForUm (<http://www.for-ua.com/ukraine/2013/03/28/174044.html>)*. – 2013. – 28.03).

* * *

Результати діяльності Держінвестпроекту були представлені під час круглого столу «Національні проекти в стратегії економічної модернізації України», який відбувся 20 березня 2013 р. На зустрічі були присутні голова Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами В. Каськів, керівники Національних проектів, перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень Я. Жаліло та спеціалісти інституту.

Національний інститут стратегічних досліджень є головним аналітичним центром країни. Фахівці інституту працюють над питаннями, які стосуються стратегій розвитку держави, його напрацювання є аналітичним підґрунтям для рішень Президента. Два з половиною роки тому рекомендації інституту лягли в основу рішень Комітету з економічних реформ щодо реалізації в країні національних проектів. Тому важливими та цінними були рекомендації інституту на даному етапі, коли національні проекти перейшли у фазу практичної реалізації.

В. Каськів представив чотири національні проекти, що перейшли в інвестиційну стадію, нову схему керування проектами та розподіл національних проектів за пріоритетами.

Інститут оголосив результати аналізу, надав рекомендації до покращення, та відзначив інноваційність і прогресивність національних проєктів. Зокрема Я. Жаліло, перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень, відзначив, що значущість та потреба в Національних проєктах значно зростає, особливо це відчувається в після кризовий період. Тому реалізація національного проєктування в Україні має стати одним з головних інститутів стратегічного розвитку (*Державне агентство з інвестицій та управління національними проєктами України* (<http://www.ukr-project.gov.ua/news/institut-strategichnikh-doslidzhen-proanalizuvav-efektivnist-natsionalnikh-proektiv>)). – 2013. – 20.03).

* * *

Питання співпраці обговорено 19 березня в Тисмениці під час зустрічі голови Тисменицької районної державної адміністрації І. Росіцького, голови Тисменицької районної ради В. Семеніва, начальників управлінь, відділів, служб структурних підрозділів райдержадміністрації, керівників провідних підприємств Тисменицького району та делегації науковців Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, яку очолив проректор з наукової роботи, доктор фізико-математичних наук, професор А. Загороднюк. Зустріч за круглим столом відбулася в рамках підписної минулого року 27 червня угоди між Тисменицькою райдержадміністрацією та університетом.

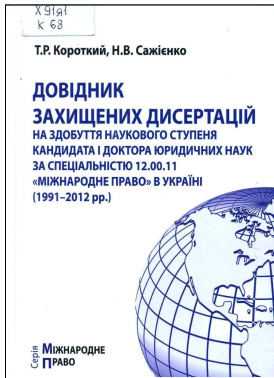
Документом передбачено залучення наукового потенціалу до розв'язання нагальних проблем розвитку економіки району, розробка та реалізація проєктів актуальних для господарської та гуманітарної сфер краю тощо.

Аграрний сектор економіки, екологія, туризм та освіта. У цих напрямках, враховуючи попередньо подані пропозиції, викладачі університету запропонували власні науково-технічні розробки. Те, що зацікавить і матиме користь для розвитку району, ляже в основу дієвої співпраці, на яку розраховують обидві сторони діалогу та яку буде підкріплено відповідними договорами. Позитив очевидний: учені зможуть втілювати в життя власні напрацювання, а район матиме добрі результати від впроваджених нових технологій (*Івано-Франківська обласна державна адміністрація* (<http://www.if.gov.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=19417>)). – 2013. – 20.03).

До уваги держслужбовця

С. Семенченко, завсектору НБУВ

Нові надходження НБУВ

Довідник захищених дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 «Міжнародне право» в Україні (1991–2012 рр.) : довідник / уклад., передм., вступ Т. Р. Короткого, Н. В. Сажієнко. – Одеса : Фенікс, 2012. – 166 с.

Довідкове видання містить інформацію про захищені в Україні з 1991–2012 рр. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора юридичних наук за спеціальністю «Міжнародне право».

Видання включає три показники: алфавітний, предметний і хронологічний. У них наведені загальні списки дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора юридичних наук за спеціальністю «Міжнародне право», а також окремі списки дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю «Міжнародне право».

При підготовці показників була використана електронна бібліотека авторефератів дисертацій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Були оброблені також автореферати, що зберігається в бібліотеках національного університету «Одеська юридична академія», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, бібліотеці й архіві відділу міжнародного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького та ін.

Мета видання – надати допомогу студентам у пошуку літератури при підготовці наукових робіт з міжнародного права, а також допомогти аспірантам та здобувачам при виборі напрямів теми дисертаційного дослідження.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва760891

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: Х91я1 К68

Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 254 с.

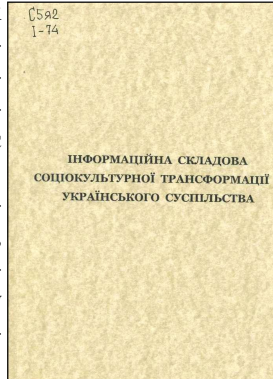
В умовах зростаючого прискорення еволюції всіх загальноцивілізаційних процесів і кардинальних перетворень протягом останніх десятиліть у житті сучасної України інформаційна складова в соціокультурній трансформації нашого суспільства набуває особливого значення.

У монографії аналізуються основні напрями розвитку інформаційної діяльності в політичній сфері, забезпечення суспільно значущою інформацією наукових установ у контексті інноваційного розвитку України, обґрунтовується роль бібліотечної діяльності в інформатизації.

Сучасне інформаційне забезпечення наукових установ значною мірою відображає проблеми сучасного інформаційного забезпечення в системі соціальних структур суспільства. Позитивним при цьому є факт продемонстрованої життєздатності бібліотечних підрозділів у наукових установах, як прототипу суспільно необхідних спеціальних інформаційних структур для роботи зі зростаючими інформаційними потоками.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва54337

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: С5я2 І-74

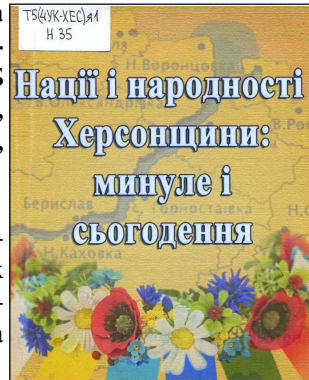

Нації і народності Херсонщини: історія та сьогодення : анот. наук.-допом. бібліогр. покажч. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. / ХОУНБ ім. О. Гончара, ДАХО ; уклад.: Л. М. Андрієнко, З. С. Орлова ; відп. ред. Л. І. Зелена. – Херсон, 2012. – 276 с.

Бібліографічний покажчик містить цінну інформацію про видання сучасних науковців, видатних дореволюційних дослідників, радянських істориків присвячені колонізаційним процесам та етнічній історії регіону.

Представлено матеріали з історії поселення, побуту, характеру традиційно-побутової культури та сучасного становища багатьох націй і народностей, які проживають у Херсонській області.

Для зручності читачів, подано коротку змістовну інформацію та посилання на конкретні сторінки текстів монографій, збірників наукових праць, брошур, довідників тощо, що відображають етнічну історію регіону наприкінці XVIII та впродовж XIX ст., національний і мовний склад населення, вплив

національного колориту на зміни назв населених пунктів та господарств краю у першій половині ХХ ст., дані досліджень демографічних процесів у системі багатонаціонального складу населення області.

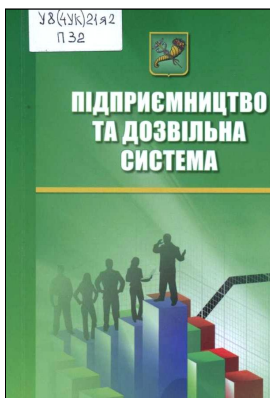
Література в покажчику згрупована за тематичними розділами. У межах розділів представлено довідкові видання, матеріали загального змісту та краєзнавчі публікації.

Серед друкованих видань – документальні джерела, статистичні матеріали, історичні та етнографічні дослідження, твори публіцистики українською та російською мовами.

Видання буде корисним для користувачів, за допомогою якого вони зможуть оперативно розшукати необхідні публікації та архівні документи з історії націй і народностей не лише Херсонщини, а й Південної України.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва 763030

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: Т5(4Ук-ХЕС)я1 Н35

Підприємництво та дозвільна система : довідник / Харьк. міськрада ; Упр. підприємництва та дозвіл процедур. – Х. : Золоті сторінки, 2012. – 128 с.

Підприємницька діяльність є основою економічного і соціального розвитку країни. Така діяльність передбачає вирішення цілого комплексу складних, суперечливих проблем з урахуванням загальнодержавних та регіональних інтересів, а також мотивів діяльності різних соціальних груп населення.

Головними завданнями для органів влади усіх рівнів на найближчу перспективу є спрощення механізму отримання суб'єктами господарювання дозвільних документів, скорочення надмірної кількості дозволів, що не передбачені законами, які перешкоджають розвитку підприємництва, залученню інвестицій.

Довідник підприємця допоможе представникам бізнесу зорієнтуватись у законодавчих нововведеннях щодо дерегуляції господарської діяльності та регуляторної політики, порядку оформлення документів дозвільного характеру, організаційних механізмів роботи Єдиного дозвільного центру.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва 762122

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: У8(4УК)21я2 П32

Ярошинський О. Б. Українознавство в умовах розбудови незалежної України : бібліографія (1989 – 2012 рр.). – К. : ННДІУВІ, 2013. – 224 с.

Видання є продовженням зі значними доповненнями та уточненнями попереднього покажчика О. Б. Ярошинського «Українознавство в системі освіти і науки : бібліографія». (К., 2010).

Політичне і національне пробудження в Україні кінця 80-х рр. ХХ ст. повернуло до життя позитивне значення слова українознавство.

Більшість друкованих праць, у яких розкривається місце українознавства в системі освіти і науки, належить перу наукових співробітників Інституту українознавства.

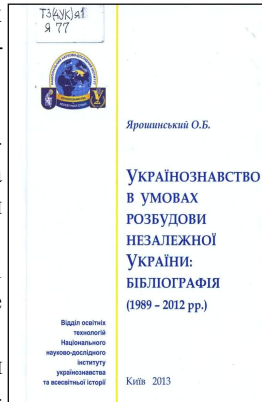
Науково-дослідний інститут українознавства став засновником фахових періодичних видань – наукового, суспільно-політичного, культурно-мистецького, релігійно-філософського, педагогічного журналу «Українознавство», «Збірника наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства», журналу «Українознавець».

Матеріали подається за алфавітом авторів і назв у такій послідовності: періодичні видання, програми конференцій, матеріали конференцій, збірники наукових праць, монографії, навчальні посібники, довідкові та енциклопедичні видання, автореферати дисертацій, статті у журналах, збірниках наукових праць, матеріалах конференцій, довідкових виданнях та газетні статті.

У кінці бібліографічного покажчика вміщено предметний та іменний покажчики.

Шифр зберігання книги у НБУВ: Ва 762493

Шифр зберігання книги у фонді ВДБО: ТЗ(4Ук)я1 Я77

Підп. до друку 13.06.2013.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,16 .

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3